

**SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR
SZEGED**

KISKÖZÖSSÉGI RÁDIÓZÁS AZ INTERNETEN

Készítette: Wittmann Katalin
kommunikáció szak

Témát adta: Kristóf Gábor
vezető szerkesztő, Magyar Rádió
meghívott előadó

2009

Tartalom

Bevezetés.....	3
1. A rádiók típusai.....	5
1.1. A háromosztatú médiarendszer.....	5
1.2. Az internetes rádiózás sajátosságai.....	7
2. Történeti áttekintés.....	9
2.1. A kisközösségi rádiózásról röviden.....	9
2.2. A hazai internetrádiózás története.....	10
3. A kisközösségi és az internetes rádiózás - számokban.....	12
3.1. Indulás: okok, célok.....	13
3.2. Belső struktúra: önkéntesek, juttatások.....	15
3.3. Műsor és zene.....	19
3.4. Honlap: technika, tartalom.....	21
3.5. Vételkörzet, hallgatottság.....	23
3.6. Hatóság, szervezetek.....	24
3.7. Költségek, finanszírozás.....	27
4. Kisközösségi rádió indítása.....	29
4.1. Alapértékek meghatározása, jogi keretek.....	29
4.2. Anyagi források, lehetőségek.....	31
5. Internetes rádió indítása.....	34
5.1. Alapvető felszerelések.....	34
5.2. Egy kisközösségi rádió az interneten: Radio NET.....	36
Összegzés.....	38
MELLÉKLET.....	40
1. Az Artisjus tájékoztató levele a jogdíjfizetési kötelezettségről.....	40
2. Új rádió adatlap (Artisjus).....	41
3. Felhasználási szerződés (Artisjus).....	42
4. Önkéntesi nyilatkozat a Radio NET műsorvezetői részére.....	44
5. "On air" - Shoutcast-beállítási segédlet.....	45
IRODALOM.....	50

"...hadd figyelmeztessünk téged: a közösségi rádiózás beeszi magát a bőröd alá. Jó eséllyel ott is marad, mint egy trópusi parazita okozta betegség, egy viszketés, amit mindig vakarni kell. Lehet, hogy kiszívja az utolsó csepp energiádat is, felébreszt az éjszaka közepén, kirángat az ágyadból, és ősz hajszálakat okoz. Szóval, mi a fenéért is akar ebbe bárki belefogni?"

(Phil Korbel igazgató, Radio Regen)¹

Bevezetés

Magyarországon 2002-től van törvényileg szabályozott lehetőség kisközösségi rádiók elindítására, amit a szakemberek harmadik típusú rádióknak is neveznek, elkülönítve ezeket a közszolgálati és a kereskedelmi médiatípustól. Kisközösségi rádiót manapság bárki indíthat, erre 2003-tól törvényileg szabályozott lehetőség van. Ezeket a médiumokat általában egy helyi, szűkebb közösség hozza létre, amelynek tagjai elsősorban a földrajzi közelség okán alkotnak csoportot.

Léteznek viszont olyan közösségek is, amelyeket nem a helybeliség, hanem például egy közös hobbi, zenei vagy egyéb más érdeklődési kör köt össze. Számukra az internet megjelenésével nyílt meg a lehetőség a - kisközösségi jellegű - rádiózásra. Az internetrádió a legfiatalabb médiatípus, és mivel az interneten történő jeltovábbításnak a hatályos médiatörvényben semmilyen szabályozása nincsen, így az ezen a felületen működő rádiókat egyelőre nem is tekintik önálló típusú médiumoknak. A internet mint felület lehetőséget ad a frekvenciával sugárzó rádióknak vételkörzetük kiterjesztésére. Ezek mellett az adók mellett azonban megjelentek a csak az interneten adást közvetítő rádiók is: így az internetrádiózás² több, mint pusztán egy alternatív megjelenési forma. Főbb jellegzetességei – önálló szakirodalom híján - leginkább a kisközösségi rádiózásban használatos definíciókkal határozhatók meg, és ezek mentén leírhatók mind a közös, mind pedig az ezektől eltérő, csak erre a típusra jellemző tulajdonságai. Az internetrádiózás, ha lehet, még inkább kiszélesíti a mikrofonhoz való hozzáférést, mivel egy ilyen médium létrehozása és működtetése még a "hagyományos" kisközösségi rádióknál is egyszerűbb és olcsóbb. Természetesen itt is vannak bizonyos korlátok és nehézségek, de az internetrádiózás kiváló lehetőség arra, hogy valaki kipróbálja

¹Ally Fogg–Phil Korbel–Cathy Brooks 2008: *Közösségi Rádiós Túlélőkészlet*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 12.

²A dolgozatban szereplő "internetrádió", "netrádió" kifejezések ebben az esetben kizárólag az interneten sugárzó médiumokra vonatkoznak; a frekvenciával rendelkező, emellett az interneten is adást közvetítő rádiókra nem.

magát, és rengeteg gyakorlati tudást lehet ezen a módon elsajátítani. Akár kíváncsiságból, akár meghatározott és hosszútávú célokkal vág bele valaki, mindenképpen hasznos tapasztalatokkal lesz gazdagabb, amiket még a média vagy az informatika más területein is hasznosíthat.

A dolgozat mondanivalója nem az, hogy áltudományos formában bebizonyítsa az internetrádiózás, mint önálló műfaj létjogosultságát. Inkább egyfajta kísérlet arra, hogy a jelenleg hozzáférhető kisközösségi rádiós szakirodalom alapfogalmait, tapasztalatait és eredményeit felhasználva bepillantást engedjen az internetes rádiózás sajátos világába. Miért éppen a kisközösségi rádiózás szakanyagának segítségével? Mert az internetrádió készítői és hallgatói ugyanúgy csoportot, közösséget alkotnak, hasonló céllal jönnek létre, mint frekvenciás "nagytestvéreik"; és sok más tulajdonságuk is van, amiben egyeznek. Viszont - éppen a jeltovábbítás technikai eltérése okán - az internetes rádiónak megvannak azok a csak rá jellemző vonásai, amik más médiumtípusoknál nem jelennek meg. A dolgozatban szereplő netrádiós definíciók, megfigyelések és következtések természetesen nem kizárólagosak, az ide vonatkozó megállapítások elsősorban a saját tapasztalataimat tükrözik. Többek között azért is, mert ebben a témában nem áll rendelkezésre elismert és hivatalosnak tekinthető szakirodalom. Ennek hiányában - az ide vonatkozó részeknél - megpróbáltam összefoglalni és rendszerezni mindazt, amit az elmúlt évek során elméletben és gyakorlatban megtanultam. Ha mindezzel pedig sikerül egy kicsit közelebb hozni az internetrádiózás világát az érdeklődők számára, vagy felvetni néhány olyan szempontot, amelyek érdemesek a téma további - alaposabb és átfogóbb - vizsgálatára, már elértem a célom.

A dolgozat egy elméleti és egy gyakorlati részből áll. Az első három fejezet kijelöli a kisközösségi és az internetes rádiózás helyét a média rendszerén belül, majd a kisközösségi rádiózásban használt definíciók mentén meghatározza az internetrádiózás jellemző vonásait. Azután a két médiumtípus történetének rövid ismertetése következik, végül - felmérési adatok segítségével - áttekinti a kisközösségi és az internetes rádiók aktuális helyzetét. A 4. és az 5. fejezet gyakorlati szempontból veszi sorra a rádióalapítás és működtetés lépéseit: a tervezéstől elindulva a különböző anyagi és technikai lehetőségeken keresztül egészen a konkrét megvalósításig.

1. A rádiók típusai

1.1. A háromosztatú médiarendszer

A médiarendszeren belül alapvetően háromféle rádió- és rádiózási típus különíthető el: a közszolgálati, a kereskedelmi, valamint a harmadik típusúnak nevezett kisközösségi rádiók csoportja. Természetesen ezek jellemzői nem kizárólagos jellegűek, hiszen a közszolgálati rádió is készít regionális műsorokat, a kisközösségi rádiók is adnak reklámot, és a kereskedelmi rádióknak is eleget kell tenniük bizonyos – a Médiatörvényben meghatározott – tájékoztatási minimumnak. Az alábbi felosztás³ olyan tulajdonságok mentén történt, mint például a kommunikációs stílus (hogyan szólít meg), a mondanivaló (mit közvetít), vagy a hallgatói célcsoport (kiknek szól):

Közszolgálati rádió:

- kötelező tájékoztatási minimumok,
- kevés kommentár,
- egyirányú kommunikáció: tájékoztatás, információközlés,
- a nemzeti kultúra ápolása,
- a munkát hivatásos szakemberek végzik,
- nagyobb munkamegosztás
- országos, helyi vételkörzet.

Kereskedelmi rádió:

- cél: minél szélesebb körhöz eljutni,
- a figyelem mozgósítása cégreklám-kampányokkal, akciókkal, játékokkal,
- közvetlen stílus,
- ismert, népszerű személyiségek bevetése,
- a kommunikáció, mint fogyasztási cikk,
- legfőbb törekvése: kitölteni a reklámok közötti időt,
- országos, helyi vételkörzet

³ Hargitai Henrik szerk. 2004: *Kisközösségi Rádiók Kézikönyve*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 10.

Közösségi rádió:

- szubkultúrák, kisebbségek, egy-egy speciális társadalmi csoport meghatározó jelentősége,
- többségében önkéntesek munkáján alapul,
- közvetlen információcsere a rádió és hallgatói között,
- nonprofit működési keretek
- a helyi kultúra és nyelvezetet erősítése
- erős azonosulás felvetett témákkal,
- főszereplője a hétköznapi emberek,
- erős átfedések a munkamegosztásban, összecsiszó szerepek,
- témái többnyire a helyi emberek és közösségek ügyei,
- kis – maximum 1 km-es vételkörzet.

Ezen a felosztáson belül Hargitai (2004) további három szempontból közelíti meg a kisközösségi rádiókat. Ezek csupán lehetséges meghatározások, hiszen azon túl, hogy a ezek a médiumok nonprofit jelleggel, valamint önkéntesekkel, helyi műsorkészítőkkel helyi hallgatóságnak sugároznak, szinte minden másban különbözhetnek. Ez jellemző az internetes rádiókra is: ilyen kohéziós alap lehet például valamilyen szabadidős tevékenység, érdeklődési kör, közös kulturális vagy szubkulturális csoportba való tartozás.

Az első megközelítés a *free radio* (szabad rádió) kifejezés, amely egyfajta függetlenséget feltételez, tehát hogy rádió nem áll semmiféle - politikai vagy gazdasági - érdekcsoport befolyása alatt. A második megközelítés egy sokat emlegetett brit meghatározáson alapul, amely azt emeli ki, hogy a közösségi rádiók feladata elsősorban a "*give voice to the voiceless*" azaz hangot adni a hangtalanoknak. Ez a megközelítés egyfajta szociális rádiót feltételez, a hátrányos helyzetűek (kisebbségek, fogyatékkal élők, stb.) előtérbe helyezését. A közösségi rádiózás harmadik módja egy olyan szűk rétegnek szóló, tematikus műsorok készítése, amik más rádiókban nincsenek jelen. Ezeken kívül létezik egy technikai jellegű meghatározás is: a kisközösségi rádiók pályázati feltételekben meghatározott vételkörzete maximum 1 km hatósugarú lehet.⁴

⁴ sztereó vétel esetén. ORTT Tájékoztató a kisközösségi rádiók frekvencia-felhasználásának lehetőségeiről, feltételeiről és elveiről, www.ortt.hu

1.2. Az internetes rádiózás sajátosságai

Az internetrádiók nem alkotnak külön kategóriát a médiarendszeren belül. Meghatározásuk főként a jeltovábbítás megvalósulására irányul; azaz azt jelenti, hogy a rádió az interneten keresztül közvetít adást. Az internet a földfelszíni sugárzású rádióknak többnyire egy lehetőség arra, hogy vételkörzetüket kiszélesítsék; eljusson a hangjuk oda is, ahová a hagyományos sugárzással nem. Az internet azonban több lehetőséget rejt magában, mint hogy csupán platformként működjön a frekvenciával rendelkező rádiók számára. Megszületett egy önálló rádiózási forma, az internetrádiózás. Két vitathatatlan jó tulajdonsága pedig az olcsóság és a gyors kivitelezhetőség; így azoknak is lehetőséget nyújt a megszólalásra, akiknek még egy kisközösségi rádió alapításához sem áll a rendelkezésükre elegendő tőke, mert egy internetrádió alapítása és működtetése még a kisközösségi rádióknál is kevesebb beruházást igényel. Másrészt ezen a módon azoknak a csoportoknak is lehet saját médiumuk, amelyek nem földrajzi értelemben, hanem egyéb szempontok alapján (érdeklődés, hobbi, irányultság) alkotnak közösséget. Mivel az internetes rádióknál nincs szükség külön stúdióra sem, akár a mozgásukban részben vagy teljesen korlátozott emberek (gyengénlátók, mozgáskorlátozottak, stb.) is vezethetnek műsort, "egyenesen a karosszékéből". Érdeemes lehet tehát ezzel a rádiózási formával egy kicsit behatóbban foglalkozni.

Az internetrádiók sokfélesége, vállalása és gyakorlati megvalósítása leginkább a kisközösségi rádiókéra hasonlít. Ez utóbbiak meghatározása mentén leírható az internetes rádiózás néhány alapvető jellemzője. Az internetes rádiók – a kisközösségi rádiókhoz hasonlóan – általában szintén önkéntes alapon működnek, a stáb a feladatok jelentős részét informális módon végzi és osztja föl. Az internetes rádiók felépítése és céljai is hasonlóak, mint a kisközösségi rádióké. Előnye, hogy a többi rádióhoz képest viszonylag olcsó a működtetése, valamint – mivel nem kereskedelmi adókról van szó – a profiljukban markánsabban megjelenhet a tematikus vonal. Ez lehet akár zenei stílus, akár életkor szerinti célcsoport-meghatározás, de szerveződik a mondanivaló egy-egy kisebb csoportot érintő téma vagy hobbi köré is. (pl. horgászat, anime, online-játékok) Ezt meg is teheti, hiszen a potenciális hallgatóságot össze tudja toborozni a világ minden pontjáról, ennek lehetősége nem szűkül le egy adott vételkörzeten belülre. De ettől függetlenül ezek a rádiók ugyanúgy nevezhetők kisközösséginek, mint "földi" társaik – csak itt a közösséget nem egy földrajzilag behatárolt emberek csoportjára kell érteni.

Összehasonlítva az általános kisközösségi definíciókkal, az internetes rádiókra szintén jellemző, megfigyelhető vonások:

- meghatározó a szubkultúrák, egy-egy azonos érdeklődésű vagy zenei ízlésű csoport jelentősége,
- önkéntesek munkáján alapul, nonprofit keretek között,
- személyes hangvétel, nyitottság,
- a hallgatók részvétele meghatározó az adásmenetben,
- közvetlen információcsere a rádió és a hallgató között,
- csoportkohézió erősítése,
- speciális, egy szűkebb közösséget érintő és érdeklő témák,
- kevésbé ismert, de értéket képvisel(het)ő alkotások bemutatása, népszerűsítése.

Összefoglalva: alapvető sajátosságaik alapján három meghatározó rádiótípus különíthető el a médiarendszeren belül: a közszolgálati, a kereskedelmi, és a közösségi rádiók. A kereskedelmi rádiók célja a profit, a reklámidő minél magasabb áron való értékesítése. Ezt akkor tudja elérni, ha minél szélesebb körű a hallgatottsága. A közszolgálati rádió vállalt feladata elsősorban a hiteles tájékoztatás, információközlés, valamint a nemzeti kultúra ápolása, fenntartása és dokumentálása. Az internetes rádiózásnak is megvannak a maga, csak erre a típusra vonatkozó jellegzetességei; de az internetrádiók hivatalosan nem alkotnak külön alrendszert. Így leginkább a harmadik csoportba, a kisközösségi rádiók csoportjába illeszthetők be. Lehetőségeiket és megoldásaikat tekintve alapvető hasonlóságuk, hogy mindkét rádiótípus független, mind a piaci szereplőktől, mind pedig az állami befolyástól. A szabad rádiózás ebből fakadó előnye, hogy a műsorkészítést nem az anyagi érdekek befolyásolják, másrészt viszont nem állnak rendelkezésre a folyamatos működést garantáló állami pénzforrások sem. A szűkös keretek miatt ezeknél a rádióknál többségükben önkéntesek dolgoznak, azaz a munkatársak ezt a tevékenységet hobbiból, a kereső foglalkozásuk mellett végzik. Ahogy Hargitai (2004:19) fogalmaz:⁵ *"A kisközösségi rádió nem tömegkommunikációs eszköz: emberi kommunikációra méretezett."* Ez a megállapítás nemcsak a kisközösségi, hanem az internetes rádiózásra is érvényes. Elsősorban azt lehet még elmondani mind a kisközösségi, mind pedig az internetes rádiókról, hogy ahány közösség, annyiféle médium létezhet.

⁵ Hargitai Henrik: *Kisközösségi Rádiósok Kézikönyve*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 19.

2. Történeti áttekintés

2.1. A kisközösségi rádiózásról röviden

A közösségi rádiózás hazai története 1991-ben kezdődött. Ebben az évben indult el a kaposvári ZÖM Rádió, valamint a budapesti Tilos Rádió. A kilencvenes években több kisközösségi rádió is megszólalt az éterben, de ezeket akkoriban - hivatalosan engedélyezett frekvencia híján - kalózádióknak hívták. A ma is aktív Tilos Rádió honosította meg a hazai médiában akkor még ismeretlen, főként a hallgatókkal való interaktivitásra épülő rádiózási formát. Létezésével pedig kiharcolta a - ma már harmadik típusúnak nevezett – kisközösségi rádiózás hivatalos elismerését.⁶

Magyarországon 2002 óta lehet kisközösségi frekvenciára pályázni az ORTT-nél, évente két alkalommal: március 1-én és szeptember 1-én. A frekvenciákat díjmentesen jelölik ki, a sugárzásért pedig a rádióknak nem kell fizetniük. A vételkörzet nagyságát a Nemzeti Hírközlési Hatóság pontosan meghatározza: a kisközösségi állomások hatósugara maximum 1 km lehet. Jelenleg hivatalosan 66 kisközösségi adó van az országban, ami azt jelenti, hogy ennyi rádió nyert pályázaton frekvenciát. A gyakorlatban ez a szám valamivel kevesebb, mert a nyertes rádiók közül nem mindegyik kezdte meg a sugárzást.⁷ A lista egyelőre nem bővül új tagokkal; az idei évben érvényben lévő frekvenciamoratórium miatt ugyanis további rádiók nem pályázhatnak meg sugárzási engedélyt.⁸

A kisközösségi rádiók jövője bizonytalan: folyamatban van az új médiatörvény megalkotása, készülöben a digitális átállás szabályozása is. Ami biztos: a "harmadik típusúnak" nevezett kisközösségi rádiózás jelen van, és továbbra is jelen szeretne lenni a hazai média színterén.

⁶ "Kalóznak lenni a legszebb" - tizenöt éves a Tilos rádió, <http://origo.hu/party/20060831>

⁷ az ORTT nyilvántartása szerint. *Nyertessé nyilvánított kisközösségi rádiók listája (2009. 03. 12.)*, www.ortt.hu

⁸ Az ORTT közleménye a kisközösségi műsorszolgáltatás tárgyában (2009.02.26.), www.ortt.hu

2.2. A hazai internetrádiózás története

Bár az első magyar nyelvű rádióműsorok már 1996-ban megjelentek az interneten, az első, csak interneten közvetítő rádióadó a ParaRádió volt⁹. 1997-ben kezdte meg működését, és 10 éven keresztül jelentkezett élő műsorokkal, naponta 18 órától 22 óráig.¹⁰ A paletta széles volt: szerepeltek benne a melegeknek szóló, technikai újdonságokat ismertető és angol nyelvű összeállítások is. Az internet terjedésével és hozzáférhetőségével egyre több földi sugárzású adó jelent meg az interneten, és terjedni kezdtek a csak interneten adó rádiók is. 2003-ban megújult arculattal és tartalomszolgáltatással jelentkezett a Magyar Rádió internetes portálja¹¹, ahol élőben hallgatható az MR1, az MR2 és az MR3 adása, ezek mellett az MR4 (nemzetiségi adások), az MR5 (parlamentari közvetítés), és az MR6 (regionális adók) műsorai.

Az internetrádiózás a legújabb rádiózási forma, de mostani formájában maga az internet is alig két évtizedes múltra tekinthet vissza. Előtte szigorúan katonai célokat szolgált: ¹² az Egyesült Államokban az 1960-as évek elején kezdtek dolgozni egy olyan információs rendszer kifejlesztésén, aminek segítségével az állam és hadvezetés bázisai egy esetleges atomtámadás esetén is fenn tudják tartani egymással a kapcsolatot. Ehhez olyan rendszerre volt szükség, ami központi irányítás nélkül, egymástól független, egyenrangú alegységek formájában működik, ezáltal a hálózatba bekapcsolt csomópontok szabadon küldhetnek és fogadhatnak adatokat. Az első – mindössze négy csomópontból álló - hálózatot 1969-ben építették ki; két év múlva tizenötre nőtt a bekapcsolt helyek száma, 1972-ben pedig megszületett az elektronikus levelezés, az e-mail. 1973-ban kifejlesztették a hálózati protokolloknak nevezett kommunikációs szabványokat, amelyek lehetővé tették újabb gépek bekapcsolását. Maga az "Internet" kifejezés 1974-ben jelent meg először, egy, a TCP-protokollról szóló tanulmányban. 1983-ban, miután a hálózatról leválasztották a hadászati célú rendszert, megszületett a mai fogalmaink szerinti internet. Az 1980-as évekre az összes amerikai egyetem csatlakozott az akkor már országos méretű hálózathoz, de a terjedés nem állt meg. Az évtized második felében a hullám elérte Nyugat-Európát, a 90-es években pedig a kontinens keleti részét, benne Magyarországot is.

⁹ *Rádiók az interneten* (2004. 02. 18.), www.origo.hu/techbazis

¹⁰ 2007 novemberében szűnt meg, de a honlapja, a www.pararadio.hu máig elérhető.

¹¹ Magyar Rádió, www.radio.hu

¹² Németh Zoltán 1998: Az internet rövid története, *Az internet szerepe a távközlésben*, BME

Hazánkban az internethasználat még mindig elmarad az uniós átlagtól (ahol 60 százalék körüli), de évről évre magasabb. Az NRC felmérése szerint¹³ nálunk 46 százalékos, ezen belül a hetente internetezők aránya 42 százalék. Az internetet még mindig leginkább a fiatalabb korosztály használja: 2007-ben a 15-24 évesek 80 százaléka internetezik rendszeresen, ezzel szemben a 25-34 éveseknek már csak 60 százaléka. Az 50 felettiiek körében 16 százalékos az arány. Nemek tekintetében az internetet a férfiak 50 százaléka, a nők 42 százaléka használja rendszeresen. A 15-69 éves felhasználók 70 százaléka otthonról kapcsolódik a világhálóra, és közülük 86 százalék már szélásvú internetet használ. Ez utóbbi technológia már lehetővé teszi mind az interneten keresztüli rádióhallgatást, mind pedig az akadást nélküli, jó minőségű adásközvetítést. A böngészés és ügyintézés mellett az elmúlt évekhez képest nőtt az interneten rádiót hallgató, tévéadást nézők aránya is: a megkérdezettek 57 százaléka hallgat rádiót a neten, a tévézést pedig 33 százalék próbálta ki.

A mobilinternet megjelenésével és terjedésével az internet még szélesebb körben lesz majd hozzáférhető - olyan területeken is, ahol eddig a szükséges infrastruktúra hiányzott. Az otthoni hozzáféréssel rendelkezők körében már eléri a 4 százalékot azok aránya, akik elsődlegesen mobilinterneten keresztül kapcsolódnak otthonukban az internetre. E technológia segítségével az internethasználat nem lesz helyhez kötött, bárhol és bármikor elérhetővé válik. A mobiltelefonok jó része már szintén képes arra, hogy csatlakozzon a világhálóra, és megjelentek az első wi-fi alapú hordozható és autórádiók is. Egyelőre mind a szolgáltatás, mind pedig a technikai eszközök magas ára gátolja elterjedésüket, de ez a tendencia minden bizonnyal változni fog.

¹³ NRC piackutatás 2008.: *Internet penetráció - 2008 I. félév*, www.nrc.hu

3. A kisközösségi és az internetes rádiózás - számokban

2006 decembere és 2007 májusa között a Civil Rádiózásért Alapítvány egy átfogó felmérés keretében mérte föl a kisközösségi rádiózás aktuális helyzetét. A kutatás a rádiók megalapításának első gyakorlati lépéseitől az adás megszólalásának napjáig próbálta feltérképezni a hazai viszonyokat. A felmérésben 34 nem nyereségérdekelt, frekvenciaengedéllyel és műsorszolgáltatási engedéllyel rendelkező, földi sugárzású rádió vett részt. Az eredményeket Gosztanyi Gergely (2007) egy tanulmányban¹⁴ foglalta össze, melyben a felmérés adataira támaszkodva tekinti át különféle szempontok figyelembevételével a kisközösségi rádiózás jelenlegi helyzetét. Ennek során olyan kérdések kerültek előtérbe, mint a rádióindítás céljai, okai, felépítése, műsorszerkezet, technikai felszereltség, a hatóságokkal való kapcsolat, finanszírozás és jövőkép.¹⁵

A fenti tanulmány volt a kiindulási alapja az általam készített, internetrádiókkal kapcsolatos vizsgálatnak. Természetesen nem tekinthető a másikkal egyenrangúnak, és nem igazán nevezhető reprezentatívnak sem. Ennek egyik fő oka az, hogy az internetes rádiókról hasonló felmérést egyelőre nem végzett egyetlen szervezet vagy hatóság sem. Az engedéllyel működő netrádiók listája nem nyilvános, így hivatalos adatbázis sem állt a rendelkezésemre. Ennek hiányában és a lehetőségeket áttekintve végül a *RadioStat* nyilvántartását dolgoztam föl.

A *RadioStat* egy internetes és földi sugárzású rádiókat nyilvántartó weboldal, ahol a rádiók önként regisztrálhatnak. A lista 119 internetrádióból áll.¹⁶ A vizsgálatban ebből az a 44 rádió szerepelt, amelyeknek az adott időben legalább egy aktív hallgatója volt. Alapul vett adatok: a rádiók műfaji besorolása, adásuk átviteli sebessége (kb/s), a maximális és az aktuális hallgatottság. A rádiók honlapján vizsgált adatok (élő adást sugárzó rádiók esetében): műsorszerkezet, műsorvezetők száma, átlagos életkoruk, valamint a rádió bemutatkozója.¹⁷

Összevetve viszont az internetrádiós adatokat a kisközösségi rádiókról szóló tanulmánnyal, láthatóvá válnak a két típus hasonlóságai, különbségei, emellett pedig az internetrádiózás

¹⁴ Gosztanyi Gergely 2007: *Kisközösségi rádiók Magyarországon*, Médiakutató 2007/3.

¹⁵ Az kisközösségi rádiókra vonatkozó összes adat és megállapítás a Gosztanyi-tanulmányból származik, külön kiemelés nélkül is.

¹⁶ Az adatgyűjtés időpontjában, 2009. március 10-én.

¹⁷ A rádiós oldalakon ezeket az adatokat nem minden esetben tüntetik fel.

sajátosságai is. Az alfejezetekben tematikusan vesszük sorra először a kisközösségi, majd az internetrádiós számadatokat és megfigyeléseket.

3.1. Indulás: okok, célok

Első kérdés, hogy az érintettek honnan értesülnek egyáltalán a rádióindítás lehetőségéről. A felmérésben a válaszadók 55 százaléka egy rádióban dolgozó ismerőstől vagy az ORTT honlapjáról szerzett értesülést. Az „egyéb” kategóriában olyan források szerepeltek, mint például a Magyar Rádió egyik műsora, vagy a helyi polgármesterek találkozója.

Értesülés a rádióalapítás lehetőségéről

Személy, kolléga	29 %
ORTT	26 %
SzaRáMaSzer	14 %
Másik közösségi rádió	11 %
Egyéb	11 %
Internet	5 %

Az eredmények azt mutatják, hogy az értesülés elsősorban informatív módon terjed, ezután keresik föl az érintettek valamelyik hatóság vagy szerv honlapját. A kisközösségi rádiózás népszerűsítésében jelentős szerepe van még a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezetének, amely különböző programok keretében ad felvilágosítást és segítséget a leendő és aktívan tevénykedő rádiósoknak.

A jelenleg érvényes 1996. évi I. törvény sem vonatkozik az interneten továbbított adásokra, így a rádiózás ilyen lehetőségéről semmilyen hivatalos szerv nem tesz közzé információt. Erről a lehetőségről a leendő rádiósok erről általában az interneten, illetve egymástól értesülnek. A legtöbb internetrádió tulajdonosa korábban műsorvezető volt valamelyik internetrádiónál; itt megismerkedik a technikai lehetőségekkel és feltételekkel, és mivel ennél a rádiótípusnál nem különül el élesen a tulajdonos és kolléga – a rádió vezetői általában maguk is műsorvezetők -, az adásmenet lebonyolításával egyidőben lehetőség van a rádió tulajdonképpeni működésével is megismerkedni. Ha valaki úgy érzi, hogy "kinőtte" a rádió kereteit, vagy valami újat szeretne mutatni, csinálni - önállósulva saját internetrádiót indít.

Ettől függetlenül természetesen műsorvezetőként továbbra is közreműködhet más médiumoknál, az ilyen rádiók között szabad az átjárás. Sok új információkhoz lehet jutni így, amit hasznosítható a saját rádiónál.

A kisközösségi rádiók 94 százaléka egy kis, többtagú csoport együttműködéséből jön létre. A tanulmányban levont egyik következtetés, hogy a rádió nem egy jól behatárolt célcsoport igényei akarta kielégíteni; ugyanis a megkérdezettek egy része több válaszlehetőséget is megjelölt.

A rádió alapításának célja

Lakóhelyi közösség fórumaként működő rádió	20 %
A hallgatók tájékoztató, kulturális szükségleteit szolgáló rádió	19 %
Korosztályi célcsoport igényeit kielégítő rádió	16 %
Kulturális célt szolgáló rádió	16 %
Helyi társadalom értékeinek megőrzését elősegítő rádió	7 %
Oktatási intézmény, iskolai közösség fórumaként működő rádió	6 %
Nemzeti és etnikai kisebbségeknek szóló rádió	6 %
Szubkulturális közösség igényeit kielégítő rádió	3 %

A rádiók legtöbbször alapszintű stúdiótechnikával és egy stúdióval indult (56 %), de volt, ahol semmilyen eszközük nem volt. (15 %), Magas szintű stúdiótechnikája szintén a rádiók 15 százalékának volt. Több stúdióval három rádió indult (9 %), ebből kettő helyi vállalkozók, egy pedig egyetemi segítséggel. A műszaki eszközöket a rádiók több, mint a fele önerővel szerezte be (56 %), 14 százalékban adományként kapták, 10 százalékuk pedig pályázati úton jutott hozzá. Az induláshoz szükséges összeg ötezer forinttól egészen 16 millió forintig terjedt.

Miért éppen kisközösségi rádió

Ez volt a legegyszerűbb	38 %
Nem volt elég pénzünk kereskedelmi adó indításához	28 %
Nem volt kimért helyi "nagyközösségi" frekvencia	16 %
Kifejezetten egy bizonyos terület számára készítjük a műsorokat	14 %
Egyéb	2 %

Arra a kérdésre, hogy miért éppen kisközösségi rádiót indítottak, a válaszadók főként az egyszerűséget, valamint a nagyobb rádió beüzemeléséhez szükséges pénzüsszeg hiányát említették. 28 százalékuk kereskedelmi rádiót indított volna, ha a megfelelő anyagi háttér a rendelkezésükre áll.

Miért indít valaki internetes rádiót? Éppen az egyszerűsége okán sokan csupán kíváncsiságból próbálják ki, milyen is rádiózni a gyakorlatban. Zenei műsor továbbításához technikailag elegendő a megfelelő sávszélesség és egy szerver, amire fel lehet csatlakozni; műsorvezetéshez pedig egy erre alkalmas szoftver, és egy jó minőségű mikrofon.

Az interneten működő rádiók jellegüket tekintve ugyanolyan sokszínűek, mint a kisközösségi rádiók, csoportosításuk nem is lehetséges a teljesség igényével. Van olyan rádió, ahol egy meghatározott zenei stílus népszerűsítése a cél (oldies, jazz, funky, örökzöld, magyar, stb.), és van, ahol egy kisebb – általában internetes - baráti társaság áll össze. Ez utóbbinál eleve adott a potenciális hallgatóság, ahol a közösség tagjai kapnak megszólalási lehetőséget. Előnye, hogy az itteni műsorvezetők a csoportból kerülnek ki, így jól ismerik a "közönséget". Van saját rádiója például játékszerver-oldalnak (Bermuda Rádió), de fájlcsereelő (MPradio), vagy társskereső (Csajozunk.hu Rádió) oldalnak is. Az internetes rádiók között található gyerekrádió, 14 év alatti műsorvezetőkkel (Z-Rádió), népzenei sugárzó adó (Folkrádió), iskolarádió (bkFM OnLine Rádió) és van, ahol vak és gyengénlátó emberek készítenek műsort (CsantaNet Rádió).

3.2. Belső struktúra: önkéntesek, juttatások

A kutatás eredményei szerint minden rádió foglalkoztat önkénteseket, 55 százalékban 1 és 15 fő között. Egy ennél nagyobb létszámú önkéntes csoportot valószínűleg nehezebb feladat hatékony és produktív stábbá kovácsolni.

Önkéntesek létszáma (fő)

1-5 között	29 %
5-15 között	26 %
50-100 között	14 %
15-30 között	11 %
30-50 között	5 %

Az önkéntesek foglalkoztatása nincs életkorhoz kötve, és talán épp ezért mindegyik jelen van, a kiskorúaktól az öregebbekig. Van olyan kisközösségi rádió, ahol az 50 évnél idősebbek aránya száz százalékos. (Sirius Rádió), de ezektől a kivételektől eltekintve általánosságban elmondható, hogy - hasonlóan a többi rádióhoz - a 18–30 és a 30–50 közötti korosztály dominál a kisközösségi rádióknál.

Az önkéntesek életkori megoszlása (év)

30-50	52 %
18-30	22 %
14-18	16 %
50 felett	8 %
0-14	2 %

A kutatás arra is kiterjedt, hogy az önkéntesek a rádióknál milyen fajta juttatásokban részesülnek. Az önkéntes munkáért nem szoktak fizetni, de ezen túlmenően számos nem anyagi juttatási forma létezik a kisközösségi rádióknál. A médiumok többsége rendez saját bulikat a munkatársaknak, emellett különböző képzéseket is nyújt. Díjakat és kitüntetések (például az év rádiója vagy rádióműsora) a rádiók 6 százaléka oszt rendszeresen, az érdemjegy pedig a középiskolai vagy az egyetemi rádióknál jellemző. Ettől függetlenül a rádiók mintegy 6 százaléka ad valamilyen pénzübeni juttatást is az önkénteseknek.

Az önkénteseknek biztosított főbb juttatások

Saját rendezvények, bulik	30 %
Képzések	24 %
Stábgyűlések	16 %
Kitüntetések	6 %
Anyagi juttatások	6 %
Érdemjegy	3 %

A részvétel mértékét tekintve a tanulmány kiemelte, hogy a válaszadó kisközösségi rádiók több mint felénél legalább van egy főállású, teljes munkaidőben dolgozó alkalmazott, de csak 37 százalékuk foglalkoztat egynél többet. Bevett gyakorlat, hogy az önkéntesek főleg a műsorok készítésében és adás lebonyolításában működnek közre, a rádió irányítását pedig csak néhány ember végzi. Az önkéntesek főként a műsorkészítésben vállalnak szerepet, a

rádió irányítását és működtetését pár ember végzi. (Pályázatírás, kapcsolatépítés, anyagi források megteremtése.)

Az önkéntesek részvételének mértéke a rádió működésében

Csak műsorkészítés	52 %
Ezen kívül csak néhányban vesznek részt	17 %
Teljesen részt vesznek	17 %

Az önkéntesekkel való munkavégzésnek a nyilvánvaló előnyök mellett *hátrányai* is vannak. A hátrányok között három fő dolgot említettek a válaszadók: a műsorok elmaradását, aminek az oka elsősorban a nehézkes kapcsolattartás és a kevés szabadidő; az előbbiből következik a második, a számonkérés nehézsége. Ezen kívül az önkénteseket foglalkozó szervezeteknek számolniuk kell a szakmai hiányosságokkal és a felkészületlenséggel is. E három fő kategóriából legalább az egyiket a rádiók 85 százaléka nevesítette. Az önkéntesekkel való munkavégzés *előnyei* közül viszont sokkal többet említettek, többek között például a kreativitást, a lelkesedést, az eredetiséget, a szolidaritást és a változatosságot. 53 százalék említette még előnyként, hogy - mivel az önkéntesek nem fizetésért dolgoznak -, a rádió fenntartása sokkal kevesebbe kerül.

Az internetes rádiók stábtagjai is önkéntesek. A rádiók 60 százalékánál ez a létszám 11 és 20 között van. Tíznel kevesebb munkatársat 30 százalékuk, húsznál többet 10 százalékuk foglalkoztat. Az önkéntesek életkori megoszlása a kisközösségi rádiókhoz hasonló képet mutat, bár az internetes rádióknál nagyobb a fiatalabb korosztály aránya. Ez valószínűleg az internethasználati szokásokkal magyarázható.

Az önkénteseknek adható juttatások terén itt is vezető helyen szerepelnek a különböző képzések. A képzés - mint fogalom - magát a gyakorlatot jelenti. Ahhoz ugyanis, hogy valaki az interneten rádióadást legyen képes közvetíteni, műsort készíteni, a menet közben adódó műszaki problémákat orvosolni, nem kevés technikai jártasság szükséges. Mivel a netrádiók egyik sajátossága, hogy nincs közös stúdió, minden műsorvezető egyben technikus is. A megszólalás és a műsorvezetés mellett meg kell tanulnia magának az adásmenetnek a gyakorlati lépéseit is. Ez a a rádió többi munkatársának a segítségével történik.

Mivel mindenki rendelkezik internetes elérhetőséggel, a stábgyűlések és a közös megbeszélések is ezen a platformon zajlanak. Az erre használt számítógépes program leggyakrabban a *Live Messenger* – népszerűbb nevén *msn* - ahol az azonnali üzenetek küldése és fogadása mellett bárkinek lehetősége van bekapcsolódni egy csoportos beszélgetésbe. A másik leggyakrabban használt szoftver a *Teamspeak*, amellyel ugyanezt élőszóban lehet lebonyolítani, egyfajta konferenciabeszélgetésként.

Az internetes rádióknál tehát nehéz egyetlen helyszínre redukálni a csoport tagjait, de ez a hátránya ugyanúgy előny is. Mivel az interneten továbbít műsort, az önkéntesek foglalkoztatása földrajzilag nem lokalizált: az ország vagy akár a világ bármely területéről toborozhat munkatársakat. A rádióra fordított szabadidőből eleve kiesik például az az idő is, amit a kisközösségi rádiók munkatársai a stúdióba jutással töltenek. A számítógép segítségével pedig olyan feladatokat is el lehet látni "házilag", mint a vágás, szignálok és műsorajánló készítése, stb. Az erre alkalmas szoftverek jelentős része ingyenesen letölthető a tematikus oldalokról.

Munkamegosztás tekintetében is hasonló a helyzet a kisközösségi és internetes rádióknál. A tulajdonképpeni vezetőség néhány emberből áll, akiknek általában többéves rádiós múltjuk van. Ők viselik többnyire a rádió fenntartásának anyagi terheit vagy kutatnak pénzforrások után. A műsorvezetés mellett elsősorban szervezőmunkát végeznek, valamint az ő felelősségük, hogy a rádió munkatársai csoportként definiálják-e magukat, és kapcsolatban vannak-e egymással, vagy minden információ centralizált formában jut el az érintettekhez. Ha a kommunikáció rácsos szerkezetű, ez megkönnyítheti a vezetők munkáját, és tehermentesíti is őket. Az önkéntesek például *msn*-en keresztül egymástól is kérdezhetnek, illetve ha figyelik egymás adásait, menet közben is adhatnak és kaphatnak visszajelzést a műsoraikról, tanulhatnak egymástól. Az önkéntesek – képességeik és idejük függvényében - műsorvezetésen kívül olyan feladatokban is szerepet vállalnak, mint például a honlap karbantartása, zenei anyagok készítése vagy a rádió népszerűsítése és a hallgatói kör kiszélesítése. Ebben is hasonlóságot mutatnak tehát a kisközösségi rádiókkal.

3.3. Műsor és zene

A műsorok főleg kulturális profilúak de hangsúlyt kapnak a közéleti és az általános tájékozódást elősegítő műsorok is. Valamivel kisebb az oktatási és zenei témájú műsorok aránya, míg kisebbségi, vallási és szociális műsorok ezekhez képest viszonylag kis számban készülnek.

A rádió szöveges műsorainak fő profilja

Kulturális	25 %
Közéleti	16 %
Általános tájékozási	16 %
Oktatási	11 %
Zenei	11 %
Szociális	6 %
Vallási	5 %
Kisebbségi	3 %

A rádiós formátumoknak nevezett műsортípusok közül mindegyik megtalálható a hazai kisközösségi rádióknál is. A tanulmány ezzel kapcsolatban kiemeli, hogy e rádiók hírműsorai főleg a helyi hírekkel foglalkoznak. Ugyanez valószínűleg elmondható a helyszíni közvetítések esetében is. A kívánságműsor és a slágerlista – ez a két műfaj elsősorban a kereskedelmi rádiókra jellemző – a rádiók több mint 10 százalékánál szerepel a műsorok között. A rádiók majdnem 11 százaléka készített már rádiójátékokat, és 9 százalékuk játssza a hallgatók által beküldött hanganyagokat. A kereskedelmi rádiós műfajok jelenlétére visszatérve: az elemzők szerint ez összefügghet azzal, hogy a kisközösségi rádiók alapítóinak 28 százaléka – ha lett volna elég pénze – kereskedelmi rádiót indított volna.

Műsортípusok

Hírműsor	24 %
Egyéb helyszíni közvetítés	18 %
Kívánságműsor	14 %
Slágerlista	12 %
Rádiójáték	11 %
Hallgatók által beküldött hanganyagok	9 %

A játszott zene aránya a teljes adásidőhöz viszonyítva 60 százalék. Meghatározott zenei profilja a rádiók 43 százalékának van, az erre a kérdésre válaszolók 54 százaléka stílus tekintetében a világzene, népzene, blues, jazz, "nem kommersz zene" kategóriáját jelölte meg. A zenéket főként a műsorvezetők hozzák magukkal, vásárlás útján – a szűkös anyagi lehetőségek miatt – a rádióknak csupán 6 százaléka szerzi be. Az egyéb kategóriában elsősorban a rádiók által, koncerteken és fesztiválokon felvett zenéket említették.

Hogyan jutnak a rádiók a zenéhez

Műsorkészítők hozzák magukkal	42 %
Kiadók küldik	24 %
Kiadóktól kérésre	11 %
Legális letöltés az internetről (nem jogdíjas felvételek)	7 %
Vásárlás	6 %
Illegális letöltés (jogdíjas felvételek)	4 %
Egyéb	3 %

Az internetes rádióknál két alapvető kategória különül el: vannak csak zenét játszó rádiók, és vannak, amelyek élő adást is közvetítenek. Az előbbi esetében a rádió lehet akár "egyszemélyes" is: a rádió tulajdonosának célja lehet csupán kedvenc zenéinek közzététele például a saját, személyes honlapján. De gyakoribb az az eset, amikor a rádió egy adott zenei stílust képvisel, ami kifejezetten egy szűk körnek szól. Ezeknek a rádióknak a fő profilja a zene, szemben a műsorvezetőket is foglalkoztató rádiókkal, ahol a zenei paletta általában szélesebb. Itt többnyire a műsorvezetésen, az élő adáson, a hallgatókkal való kapcsolaton van a hangsúly. A RadioStatra regisztráló rádiók bejelölhetik többek között, hogy zeneileg hova sorolják magukat. Ezen a listán 54 százalék a slágerzenét játszó rádiók aránya, ezt követi az elektronikus zene kategóriája (27%). A fennmaradó 19 százalékon egyenlő arányban osztoznak az olyan műfajok, mint pl. a rock, jazz, világzene, örökzöld, oldies, 80-as évek, funky és a magyar zene. Ezeknek a rádióknak majdnem mindegyike kizárólag zenét sugároz, vagy maximum 1-5 műsorvezetője van.

A "slágerzene" és az "elektronikus zene" gyűjtőfogalmak, ezen belül természetesen sokféle műfaj képviselteti magát. A "slágerzene" kategóriába tartozik minden olyan dal és előadó, amely széles körben népszerű, függetlenül az évszámtól, tehát a Beatlestől Madonnáig szinte minden belefér. Az "elektronikus zene" a 90-es években vált népszerűvé, ide olyan műfajokat

sorolnak, mint a techno, rave, dance, trance, house, goa, chillout, de ezeken belül is létezik minimal, vocal, hard, vagy progressive irányzat. Általában ezeknél a rádióknál 10-20 műsorvezető dolgozik, akik a nagyobb körön belül képviselik valamelyik alirányzatot.

A műsortípusokat megnézve a fentebb leírt rádiós formátumok közül elsősorban a zenei, általános tájékoztató, valamint a kulturális jellegűek találhatók meg az internetes rádióknál, közélettel nem foglalkoznak, és nem jellemző a más rádióknál általában bevett pontos időjelzés, híradás és időjárásjelentés sem. Gyakori viszont a kívánságműsor, a slágerlista és az olyan könnyed hangvételű (általában délutáni) műsor, ahol a műsorvezető egy általa fölvetett témáról beszélget a hallgatókkal. (udvarlási szokások, kedvenc tévéműsor, stb.)

3.4. Honlap: technika, tartalom

A kisközösségi rádiók 88 százalékának van internetes honlapja. Az alapszolgáltatások (e-mail, fórum) majdnem minden honlapon biztosítottak, egyharmaduknál van stream (interneten történő rádióhallgatás) és chat szolgáltatás. (flash- java- vagy irc-alapú, valós idejű írott kommunikációt lehetővé tevő protokoll).

Technikai lehetőségek a rádiók honlapján

E-mail	80 %
Fórum	66 %
Stream	33 %
Chat	30 %
Regisztrációs lehetőség	23 %
Műsorok visszahallgatása vagy letöltése	20 %
Linkküldési lehetőség	13 %
Webkamera	10 %
Hírlevél-feliratkozás	10 %
Blog (webnapló)	6 %

A tartalmat tekintve felhasználói szempontból leglényegesebb információk (műsorbeosztás, a rádió profilja) viszont csupán minden második rádiónál található a honlapon, és alig negyedük tájékoztat például a műsorkészítőkről. A partnerlinkek és a szervezeti információk

még a műsorajánlókat is megelőzik a listán, pedig a hallgatót jobban "visszahozza", ha például egy műsor a leírás alapján felkelti az érdeklődését.

Tartalmak a rádiók honlapján

A rádió elérhetőségei	66 %
A rádió története	50 %
Műsorok leírása	46 %
Információ a rádiót fenntartó szervezetről	46 %
A rádió jellemzése	43 %
Partnerlinkek	43 %
Műsorbeosztás	40 %
Műsorajánló	36 %
Egyéb információk	30 %
Bannerek	26 %
Műsorkészítőkről leírás	26 %
Műsorkészítők e-mail címe	20 %
Reklámfelület	13 %

A tanulmány is megjegyzi, de az eredményekből is látható, hogy a kisközösségi rádióknak vannak hiányosságaik ezen a téren. Emellett a rádiók 67 százaléka ritkábban, mint hetente frissíti a felkerülő tartalmakat.

Egy internetrádióknak sincs feltétlenül szüksége honlapra, bár ajánlatos lenne - talán még inkább, mint a többi rádiótípus esetében. Itt is érvényes, hogy a lehetőségeknek az anyagiak szabnak határt. Az ingyenesen készíthető weboldalak külső megjelenésüket tekintve természetesen nem vehetik föl a versenyt az erre szakosodott cégek készíttette honlapokkal, az alapinformációk közlésére (műsorbeosztás, műsorvezetők, rádió bemutatkozó, stb.) tökéletesen alkalmasak. Ennek ellenére a vizsgált rádiók 10 százalékánál semmilyen információt nem lehetett találni ezekről. Összehasonlítva a kisközösségi rádiók technikai lehetőségeivel a webnapló kivételével mindegyik elem előfordulására van példa. Ami a fenti listán nem szerepel, de az internetrádióknál elég gyakori: az üzenőfal. Ennek a főoldalon található modulnak a segítségével azonnali üzenetek küldésére van lehetőség.

Tartalom tekintetében hasonló a helyzet, az előfordulás sorrendje azonban másként alakul: a legtöbb honlapon megtalálható a rádió logója, a műsorbeosztás, a műsorkészítők bemutatása, az elérhetőségek, valamint bannerek és partnerlinkek. Az "egyéb információk" kategóriájába ez esetben például a játék, az időjárási helyzetkép, dátum- és időkijelző stb. tartozik. Ezek gyakorisága azzal magyarázható, hogy ezek a blokkok könnyen beilleszthetők a weboldalba különösebb előképzettség nélkül, és valószínűleg a rádiók többsége így szeretné színesíteni és bővíteni a honlap tartalmát – bár hasznosságukat tekintve inkább "díszítőelemek".

3.5. Vételkörzet, hallgatottság

A kisközösségi rádióknak csak 42 százaléka sugároz folyamatosan adást. 72 százalék tervezi ugyan az adásidő bővítését, de ennek akadályát leginkább az emberi (61 %) és az anyagi (22 %) erőforrás hiányában látják. Az alacsony hallgatottság okaként ez utóbbit, valamint a kis vételkörzetet említették. A hallgatottságról csak a rádiók 50 százaléka vezet pontos statisztikát. A pályázati felhívás pontos kikötése, hogy a kisközösségi rádiók utólag nem növelhetik a vételkörzetüket, és az is, hogy az adóállomás maximális effektív sugárzási teljesítménye nem haladhatja meg a 10 Wattot. A felmérésben részt vevő rádiók 9 százaléka kapott az eljárás során 5 Wattnál nagyobb sugárzási engedélyt, de az általános érték - a rádiók 64 százaléknál – maximum 1 Watt. A vételkörzet növelése érdekében a megkérdezettek 78 százaléka pályázna helyi frekvenciára, de megtartaná közösségi rádiós formát.

Az internetrádiók esetében nem beszélhetünk frekvenciáról, sem vételkörzetről, legalábbis földrajzi értelemben nem. A maximális hallgatottság technikailag a rádiós szerver nagyságától függ. A "100-as szerver" kifejezés például azt jelenti, hogy egyidejűleg 100 hallgató tud felcsatlakozni rá. A leggyakrabban használt rádiós szerverek általában 100-asak, de létezik 200-as, 400-as és 500-as szerver is. Vannak ezenkívül egycsatornás és többcsatornás rádiók; ez utóbbiak többféle átviteli sebességgel, több szerveren keresztül teszik elérhetővé ugyanazt az adást. A hallgatottsági statisztika naprakészen követhető; a szerver alapesetben is megjeleníti az aktuális és a legmagasabb hallgatói számot. A RadioStat oldalán regisztrált rádiók maximális hallgatottsága többnyire 0 és 100 között van (73%), és ugyanez mondható el az átlagos hallgatottságról is (95%). 100-500 közötti hallgatói csúcsot 23 százalékuk ért el, 500 felettit pedig csupán 5 százalék.

A vizsgált rádiók 100 százalékánál volt folyamatos az adás, ami azt jelenti, hogy amikor nincsen élő műsor, a rádió akkor sem némul el. A szerverszolgáltatóknál lehetőség van ugyanis zenei webtárhely bérlésére is ("AutoDj"), ahová zeneszámokat lehet feltölteni, de akár felvett műsorokat is. Ha nem érkezik a szervezethez adás, automatikusan átkapcsol erre a tárhelyre, biztosítva a rádió működésének folyamatosságát. A kisközösségi rádiókhoz hasonlóan ugyanis az internetrádiókban sincs folyamatosan élő adás. Ennek oka azonos: a rádióban önkéntesek dolgoznak, akik napközben általában a munkahelyükön vagy iskolában vannak. A vizsgált rádiók 58 százalékánál volt élő műsorvezetés, 23 százalék volt csak zenei adó, 18 százalékuknál viszont ezzel kapcsolatban semmilyen információ nem szerepelt. Az adásidők gyakoriságát tekintve 80 százalékuk naponta jelentkezett délután vagy estefelé élő műsorral. A rádiók 10 százalékánál volt egész napos élő műsor (reggeltől estig), és szintén 10 százalék volt azok aránya, amelyeknél ennél ritkábban, hetente 1-3 alkalommal van műsorvezető.

3.6. Hatóság, szervezetek

Hazánkban négy olyan nagyobb szervezet van, amelyek valamilyen szinten hatóságként működnek a rádiók szempontjából: az ORTT, a Nemzeti Hírközlési Hatóság (NHH), a Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület (Artisjus), és a Magyar Hanglemezkiadók Szövetsége–Előadóművészi Jogvédő Iroda (Mahasz–EJI). A kisközösségi rádiókról szóló felmérésben a kérdezők azt vizsgálták, hogy a rádiók mennyire érzik könnyűnek illetve nehézkesnek a kapcsolatfelvételt, kapcsolattartást ezekkel a szervezetekkel, a tőlük való információszerzést, és hogy azok mennyire figyelnek oda rájuk, veszik figyelembe a rádiók esetleges speciális igényeit.

Az információhoz jutást tekintve az ORTT-ről a megkérdezettek több mint a fele (52%) pozitívan nyilatkozott. A Mahasz-EJI-ről csupán egytizedük (14%), 11 százalékuk szerint egyáltalán nem ad információt. A speciális igények figyelembevételénél ítélték meg a legrosszabbnak a szervezetek tevékenységét. Az ORTT-ről a rádiósok 47 százaléka mondta azt, hogy inkább figyelembe veszik ezeket. Az NHH esetében 38 százalékos volt az arány, az Artisjusnál 27százalék, a Mahasz-EJI megítélésében 11 százalék. Ez utóbbinál 31 százalékuknak volt az a véleménye, hogy a szervezet egyáltalán nincs tekintettel a

kisközösségi rádiók igényeire. Az együttműködéssel kapcsolatban a megkérdezettek közel fele együttműködőnek ítélte meg az ORTT-t (50%), és az NHH-t (47%). Az Artisjus 38 százalék, míg a Mahasz-EJI-t 28 százalék találta kooperatívnak. A rádiók egyik szervezettel sem érzik teljesen problémamentesnek a kapcsolatot. A legtöbb pozitív értékelést az ORTT kapta, a legkritikusabbnak pedig a Mahasz-EJI-vel való ügyintézését tartották a rádiósok.

Az internetes működéshez a két jogvédő szervezettel (Artisjus, Mahasz-EJI) kell szerződést kötni. A jogdíjak mértékét a Szerzői Jogi Törvény¹⁸ szabályozza. A művek az interneten kétféleképpen juthatnak el a közönséghez: élő sugárzás (stream), illetve egyénileg lehívható formában. Az első esetben a rádiók egy általuk szerkesztett adást közvetítenek, az egyéni lehívhatóság pedig azt jelenti, hogy a hallgatók kisebb-nagyobb mértékben hozzáférhetnek bizonyos művekhez, meghallgathatják vagy letölthetik azokat. A klasszikus értelemben vett rádiózás inkább az első meghatározás alá sorolható. Az Artisjus saját weboldalán¹⁹ részletes információkat közöl a jogdíj összegéről, de kérésre elektronikus levélben is megküldi a tájékoztató anyagot. Az internetes rádiózásra vonatkozó érdeklődésünkre a szervezettől az alábbi választ kaptuk:

"Ezúton szeretnék tájékoztatást nyújtani arról, hogy a nem zenedrámai, azaz „kisjogos” zenei műveket számítógépes hálózat útján közvetítő rádió és televízió szervezeteknek a szerzői jogról szóló 1999: LXXVI tv. 26. § (7) bekezdése és 27. §-a alapján a fent említett ún. „kisjogos” zene és irodalmi művek nyilvánosságához közvetítéséhez engedélyt kell szerezniük a „kisjogos” zenei és irodalmi művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesülettől. A zeneszerzők képviselőjében tehát a „kisjogos” irodalmi és zenei művek felhasználására az Artisjus köt szerződést a Felhasználóval és állapodik meg a felhasználásért fizetendő díjakról. A 2007. évre irányadó jogdíjmértékeket a Magyar Közlöny 2006/11. számában megjelent Artisjus Közlemény II. fejezet 2.2. pontja tartalmazza, amely szerint a „kisjogos” zenei műveket nem sugárzással, hanem számítógépes hálózat igénybevételével nyilvánosságához közvetítő rádió- és televízió-szervezetek esetleges költségvetési támogatásuk 1%-ának, esetleges előfizetői díjbevételeik 2%-ának, valamint reklám- és szponzorációs bevételeik 4%-ának megfelelő, együttes összegű, de minimum havi 7 000 Ft+ 20% ÁFA szerzői jogdíjat kötelesek fizetni."²⁰

¹⁸ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, Jogi Fórum Törvénytára, www.jogiforum.hu

¹⁹ www.artisjus.hu

²⁰ az Artisjus által a Radio NET részére küldött tájékoztató e-mail, lásd: 1. melléklet

A Mahasz-EJI internetes oldalán²¹ található információ a fizetendő jogdíj mértékéről:²²

Az MSZSZ-EJI és a MAHASZ, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 77. § (1) és (3) bekezdéseiben, valamint a 90. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezések alapján, az alábbiak szerint állapítja meg a kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek vagy az arról készült másolatnak (a továbbiakban együtt: hangfelvétel) sugárzás útján, továbbá vezetékkel vagy bármely más hasonló eszközzel vagy módon a nyilvánossághoz közvetítéséért fizetendő előadóművészi és hangfelvétel előállítói jogdíjakat és e felhasználások egyéb feltételeit: (...) A hangfelvételt sugárzás útján a nyilvánossághoz közvetítő felhasználó, az előadóművészek és a hangfelvétel előállítójának együttesen az általános forgalmi adót nem tartalmazó költségvetési, fenntartói, illetve műsorszolgáltatáshoz nyújtott egyéb támogatása 1%-ának, előfizetői díjbevételei 2%-ának, továbbá reklám- és szponzorációs, valamint a felhasználással összefüggésben keletkezett egyéb bevételei 4%-ának megfelelő együttes összegű, de legalább 11.000 (tizenegyezer) forint/hó jogdíjat köteles fizetni.

Az internetes rádiók ezeket a szerződéseket általában az adó elindulása után, menet közben kötik meg a jogvédő szervezetekkel. Az Artisjus a mi esetünkben is segítőkészebbnek bizonyult, segítséget nyújtottak a fizetendő jogdíj kiszámolásában, és megküldték a szükséges nyomtatványokat is. (lásd: melléklet) A Mahasz-EJI eddigi megkeresésünkre még nem reagált. Az internetes rádiók általános tapasztalatairól ebben a kérdésben nincsen számszerű adat, mert egyik szervezet adatbázisa sem nyilvános, és azt sem közlik, hány internetrádióval állnak szerződéses viszonyban. Megnézve viszont a rádiók weboldalát, az Artisjus-szerződésszám nagyobb arányban van feltüntetve, mint a Mahasz-EJI. A legtöbb esetben – már ahol volt ilyen adat –, csak az Artisjus-szerződés száma szerepelt, néhánynál mindkettő. Egyetlen rádiónál sem tüntetik fel csak a Mahasz-EJI szerződésszámot, ami talán arra utal, hogy ez utóbbi szervezettel nehezebben és lassabban halad az ügymenet, a szükséges engedélyek beszerzése.

²¹ <http://www.mahasz.hu>

²² Az előadóművészi és hangfelvétel előállítói jogdíj mértéke 1.1, *Mahasz Jogdíjközlemény 2008*.

3.7. Költségek, finanszírozás

A a kisközösségi rádiók 26 százaléka – saját bevallásuk szerint - kevesebb, mint havi 60 ezer forintból tartja fenn magát, 8 százaléuk pedig mindössze havi tízezer forintból gazdálkodik. 11 százaléuk havi 300-500 ezer forint közötti összeget költ a működtetésre, további 14 százaléuk havi minimális kerete meghaladja az 500 ezer forintot.

Éves költségvetés (Ft)

2.4-3.6 millió	14 %
3.6-6 millió	11 %
120-720 ezer	26 %
0-120 ezer	8 %

A kisközösségi rádiók költségvetésüket főként a különféle pályázati forrásokon nyert pénzekből fedezik. 10 százalékban származik a bevételük reklámból, önkormányzati támogatásból, továbbá önerőből. A jótékonyági rendezvények, a hallgatói támogatás összesen is alig 7 százalékot tesz ki, és a felmérésbe részt vevő egyik rádió sem árusít rádiós relikviákat bevételkiegészítés céljából.

A kisközösségi rádiók bevételi forrásai

ORTT Műsorszolgáltatási Alap pályázatai	31 %
Egyéb pályázatok	25 %
Reklámbevételek	13 %
Önkormányzati támogatás	11 %
Egyéb (saját forrás, tagdíj, képzés)	10 %
Saját szervezésű rendezvények bevételei	4 %
Személyi jövedelemadó	3 %
Rádiós ajándéktárgy árusítás	0 %

E lehetőségeket tekintve az internetes rádiók bevételi forráslehetőségei jóval szűkösebbek. A pályázati pénzek számukra nem biztosítottak, ugyanígy nem számíthatnak önkormányzati támogatásra sem. Általában önerőből finanszírozzák a működésüket, esetenként nem csupán a tulajdonosok, hanem maguk a műsorvezetők is részt vállalnak a költségekből. Szerencsés

esetben sikerül találniuk egy vagy több támogatót – természetes vagy jogi személyt -, aki a reklámért cserébe finanszírozza a rádió működését. Ehhez hasonló működési forma még az alapítványi működés, ahol a rádiót egészben (Folkrádió) vagy részben (Radio NET) egy alapítvány tartja fenn úgy, hogy a különböző készpénzadományok egy részét különíti el erre a célra. Rádiós ajándéktárgy árusítására lenne ugyan kereslet a hallgatók részéről - és könnyen megoldható lenne a webáruházakhoz hasonlóan az interneten történő rendeléssel -, de ezek előállítási költségeit a rádiók általában nem tudják előteremteni.

A kisközösségi rádiók elindítása és működtetése nem kíván feltétlenül nagy anyagi ráfordítást, az internetrádiók esetében ez az összeg még kevesebb is lehet. Talán ez az oka, hogy a rádiós szintén ezek az adók is szép számban képviseltetik magukat. Működésük nem hosszú életű, mindössze 20 százalékuk alakult egy évnél régebben. Ennek magyarázata, hogy bár az alapvető működési költségek alacsonyan tarthatók, a befizetendő jogdíjakat már kevés rádió tudja megfizetni. A rádiók egy része éppen ezért csak néhány hónapig bizonyul életképesnek. A földfelszíni sugárzással kapcsolatban megfigyelhető az internetrádiósok között egyfajta nosztalgia: a megkérdezettek majdnem mindegyike azt mondta, ha meglennének rá a szükséges anyagi és időbeni feltételek, megpályáznának egy kisközösségi frekvenciát, és 10 százalékuk konkrétan tervezi is ennek a megvalósítását.

Az internetrádió-alapítás csábító lehetőség azoknak, akik egy kicsit mélyebben szeretnék elmerülni a rádiózás gyakorlatában. Sok hasznos és izgalmas tapasztalatot lehet szerezni, a technikai ismeretektől az arculattervezésen át a hallgatókkal és a műsorvezetőkkel való konstruktív kommunikációig. Kitarul egy egészen új világ, lehetőség nyílik más internetrádiókkal és különböző kisközösségi szervezetekkel való kapcsolatépítésre is, az ő tudásukat felhasználva még hatékonyabbá tenni a rádió működését.

4. Kisközösségi rádió indítása

A törvényi szabályozás lehetővé teszi, hogy bárki, aki kedvet érez hozzá, kisközösségi rádiót hozzon létre. Érdeemes viszont előtte megismerkedni az erről szóló szakmai kiadványokkal, amelyekből hasznos tippet és ötletet kaphatunk arról, miként érdemes nekikezdeni a munkának. A kisközösségi rádiózás gyakorlatáról számos cikk, tanulmány, és könyv született az elmúlt évek során, amelyek bizonyos részeit – épp a hasonlatosság okán – be lehet építeni az internetes rádiózás gyakorlatába is. A gyakorlati megvalósítás előtt először is tisztázni kell a rádió küldetését, tervezett vállalásait, valamint azt, hogy ezt milyen jogi keretek között és milyen anyagi források felhasználásával kívánjuk megvalósítani. Akár földi sugárással, akár az interneten szeretne valaki saját rádiót alapítani, ezeket a szempontokat nem árt figyelembe vennie: az előzetes tervezéssel időt és pénzt lehet megtakarítani.

4.1. Alapértékek meghatározása, jogi keretek

A kisközösségi rádiózással foglalkozó szakirodalom általában első és legfontosabb lépésnek tartja a rádió alapértékeinek, profiljának, küldetésének a meghatározását.²³ Ez azt jelenti, hogy meg kell fogalmazni azokat a szándékokat és célokat, amiket a rádió képviselni kíván. A kisközösségi rádióknál jellemző azonosulás-igény és a közös célok kijelölése ugyanolyan fontos az internetrádióknál is.

Két fő ok indokolhatja a rádióalapítás szándékát: vagy az, hogy a rádió az elképzelések szerint egy felmerülő hallgatói igényt próbál kiszolgálni és lefedni, majd ehhez csatlakoznak a hallgatók, vagy pedig egy adott közösség hívja életre a saját médiumát. Az előbbiek közé tartoznak a tematikus adók, amelyek például egy meghatározott zenei műfajt, tevékenységet, korosztályt stb. képviselnek; ez esetben a rádió gyűjti maga köré - egy közös pont kijelölésével - a hasonló mentalitású hallgatókat. Az utóbbiak közé a különböző közösségi oldalak (társskereső, játékszerver, blogoldalak stb.) sorolhatók, ahol ez a folyamat fordított, tehát az adott csoport érdeklődése, beállítottsága határozza meg a rádió jellegét és mondanivalóját.

²³ Hogyan alapítsunk közösségi rádiót, in Péterfi Ferenc szerk. 1999: *Szabadon - A szabad, közösségi rádiózás lehetőségei Magyarországon*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 21–28.

Második lépés a tájékozódás a jelenlegi jogi szabályozásról, és annak meghatározása, hogy a rádió milyen jogi keretek között működjön. Általában háromféle megoldás kínálkozik arra, hogy valaki rádióműsort szolgáltatson:

- földfelszíni sugárzás,
- kábelen vagy
- az interneten való közvetítés.

A "hagyományos" sugárzás feltétele, hogy a rádió sikeresen megpályázzon egy, az ORTT által kijelölt kisközösségi frekvenciát. Ezeket a Testület a *Művelődési Közlönyben* teszi közzé. A kábelen történő műsorközvetítéshez elég megegyezni a kábelrendszer üzemeltetőjével. Az internetes rádiózásnak jelenleg semmilyen szabályozása nincsen, de ez nem jelenti azt, hogy nem vonatkoznak rá a törvények. Éppen ezért érdemes röviden áttekinteni, hogy melyek azok a jogszabályok, rendeletek és hatósági előírások, amelyek érintik a hazai rádiózás szabályozását.²⁴

- nemzetközi rendelkezések (emberi jogi, médiapolitikai és műszaki egyezmények);
- alkotmányos rendelkezések (személyiségi jogok);
- eljárási szabályok (az államigazgatási eljárásokról szóló törvény, Ptk.);
- sajtójog (sajtótörvény, szerzői jogi törvény, előadói jog, kiadói jog);
- távközlési rendelkezések (a frekvenciagazdálkodásról szóló törvény, távközlési törvény, koncessziós törvény, rádióadókra vonatkozó szabványok és hatósági előírások, rádiókészülékekre vonatkozó szabványok és előírások, kábelhálózatokra vonatkozó szabványok és előírások);
- a stúdiókra vonatkozó rendelkezések (biztonságtechnikai szabványok, munkavédelmi szabványok és rendeletek, stúdiótechnikai minőségi paramétereket meghatározó szabványok, építési előírások);
- szervezeti és gazdálkodási rendelkezések (az egyesülési jogról szóló törvény, a társasági törvény, a számviteli törvény, az adózás rendjéről szóló törvény, a munka törvénykönyve);
- Az 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról (Médiatörvény)

²⁴ A rádiózás szabályozásának kialakulása, in Péterfi Ferenc szerk. 1999: *Szabadon - A szabad, közösségi rádiózás lehetőségei Magyarországon*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 42-3.

Amire az internetes rádiózásban is ügyelni kell: a sajtójog, az emberi és személyiségi jogok, valamint a szerzői és előadói jog, illetve ezek megsértése. A rágalmazás, a megtevesztő magatartás, mások szellemi tulajdonának illetéktelen felhasználása (pl.szigánók, logók), vagy a zeneművek engedély nélküli lejátszása az internetes rádiók esetében is büntetőjogi szankciókat vonhat maga után

4.2. Anyagi források, lehetőségek

Egy internetes rádió elindításához nem kell jelentős anyagi tőke vagy komoly beruházás. Működését alapszinten már tízezer forintból biztosítani lehet havonta, ez pedig az esetek többségében önerőből valósul meg. A fenntartási költségek nem is emiatt, hanem a fizetendő jogdíjak miatt magasak, ez havonta közel húszezer forint többletkiadást jelent. Az internetrádiók - a kisközösségi rádiókhoz hasonlóan - szintén nonprofit jellegűek; azaz a keletkező bevételt a tulajdonosok visszaforgatják, a rádió fenntartására és fejlesztésére használják fel. A legtöbb rádió célja, hogy ezt a minimálisan szükséges összeget előteremtse. Hogy miből – arról érdemes tanulmányozni a kisközösségi rádiók gyakorlatát, majd megvizsgálni, hogy ezek közül melyek hasznosíthatók a az internetes rádióknál. A kisközösségi rádiók potenciális bevételi forrásai:²⁵

- állami és önkormányzati támogatás,
- szponzoráció és reklám
- alapítványi vagy egyéb nonprofit jellegű támogatások,
- hallgatói támogatások.

Az állami támogatások megszerzésére még a kisközösségi rádióknak is szűkösek a lehetőségeik, így elsősorban az ORTT Műsorszolgáltatási Alap pályázatai révén próbálnak pénzhez jutni. Az önkormányzati támogatások esetében inkább például a kedvezményes helyiségbérlés a jellemző. Internetes rádió működtetésére jelenleg az állami források nem igényelhetők.

²⁵ Forrásteremtés a szabad rádiók gyakorlatában, in Péterfi Ferenc szerk. 1999: *Szabadon - A szabad, közösségi rádiózás lehetőségei Magyarországon*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 44–50.

A szponzorációnak két fajtája van: az egyik, amikor a támogatásért cserébe valamilyen ellenszolgáltatást (reklám) kér a szponzor, a másik, amikor ezt önzetlenül teszi. Ez utóbbi esetben lehet támogatásról beszélni. A kisközösségi rádiózásban a reklámozásnak és a szponzorációnak egyaránt megvannak a maga írott és íratlan szabályai. Írott szabály a nem nyereségérdekelte műsorszolgáltatásra vonatkozó előírás: a reklám jelenleg nem lehet több, mint a műsoridő 5%-a, azaz óránként maximum 3 perc. Az íratlan szabályok a kisközösségi jellegből fakadnak: a reklám megjelenítése a kereskedelmi gyakorlattól eltérő stratégiát kíván, illeszkednie kell a rádió arculatához, közönségéhez, nem lehet tovakodó vagy manipuláló jellegű. A gyakorlatban a leginkább bevált mód a rádió által szervezett, nem műsor-jellegű események (koncert, fesztivál) szponzoráltatása.

Az internetes rádiók hallgatottsága átlagosan 1 és 100 fő között van, így a reklámozók szemében sem szerepelnek kiemelt helyen. Ettől függetlenül érdemes a rádióknak próbálkozniuk ezen a vonalon, hiszen ha látogatottságukban nem is kelhetnek versenyre a nagyobb oldalakkal, van egy erősségük: a tematikusság. Azaz egy mixeket játszó rádió weboldalán elhelyezett DJ-felszerelést árusító oldal reklámja akár hatékonyabb is lehet, mintha ezt a hirdetést a cég egy látogatottabb - de kisebb célközönséget elérő - weboldalon helyezze el. A rádiók elsősorban saját honlapjuk felületének egy részét kínálják föl a hirdetőknél, általában olcsón, és van, ahol még a hirdetés (banner) elkészítését is vállalják. Szinte az összes rádiós oldalon találhatóak ilyen úgynevezett reklámcsíkok, valamint más weboldalakra mutató hivatkozások (linkek). Ez azonban nem jelenti azt, hogy a rádióknak ennyi fizető partnerre van: a bannerek többsége cserealapon kerül ki az oldalra, tehát a partner szintén kiteszi a saját oldalára a rádió linkjét. Bevétel ebből nem származik, viszont ennek segítségével a rádiót szélesebb körben lehet népszerűsíteni.

Az alapítványi támogatások tekintetében a kisközösségi rádióknál hasonló a gyakorlat, mint az állami támogatások esetében. Ezek általában pályázati támogatások, és a legtöbb esetben nem a rádió működtetésére, hanem meghatározott tevékenységre vonatkoznak. Ide sorolható például egy bizonyos műsor elkészítése, vagy a szervezet által fontosnak tartott érték közvetítése valamilyen formában. Az internetes rádióknál is akad példa az alapítványi támogatásra, de arra is, hogy egy alapítvány hozza létre a saját rádióját. Speciális eset, amikor a rádió és az alapítvány nem alá-fölé rendelt szerepben, hanem egyfajta partnerségi viszonyban működik együtt.

A hallgatói támogatás, mint forrásteremtési forma a kisközösségi rádiók által leginkább elfogadott lehetséges mód, és elvileg meg is valósítható, hogy egy rádió erre a bevételi forrásra támaszkodva biztosítsa működését. Ennek megvalósításához legalább három alapvető dolgot érdemes a rádiónak szem előtt tartani, a rádió és hallgatói közötti viszonyt illetően: elkötelezettség, a bizalom és a tájékoztatás.

- elkötelezettség: a közösségi jelleg megteremtése, ahol a hallgatók fontosnak érzik a rádió fennmaradását;
- bizalom: hallgatók rendszeres tájékoztatása a rádió pénzügyeiről, költötték a befolyt összeget;
- tájékoztatás: a hallgatót informálni kell arról, hogy támogathatja a rádiót, és hogy ezt milyen módon teheti meg. Játékosságot is bele lehet vinni, például a rádió felajánlhat cserébe rádiós ajándéktárgyakat, vagy - igény szerint - a weboldalon megjeleníteni az adakozók névsorát. A hallgatóktól származó bevétel szerzésének másik módja különböző rádiós rendezvények (koncert, party, közönségtalálkozó) szervezése - ezek bevételét a rádió működésére fordítják.

Az internetes rádiók erre a bevételi forrásra sem támaszkodhatnak kizárólagosan. A hallgatók kis számából adódik, hogy a hallgatói támogatás legfeljebb kiegészítheti az egyéb bevételi forrásokat. Az internetes rádiók - bár nonprofit jellegűek - nem képesek olyan mértékben felszítani az adakozó kedvet a hallgatóikban, mint ahogy ez a kisközösségi rádiós gyakorlatban létezik. Két okkal magyarázható mindez: egyrészt a hallgatók a fiatalabb korosztályból kerülnek ki, akik jó részének nincs saját jövedelme. Másrészt pedig a tapasztalatok szerint az itteni hallgatók "kényesebbek": ha túlságosan tolakodónak és erőszakosnak érzik az adakozásra való felhívást, egyszerűen keresnek egy másik adót, ahol jól érzik magukat. Egy netrádiós kollégát idézve: *"Ez olyan, mintha egy diszkónak a tulajdonosa, ahová járok, azt mondaná, hogy adakozzatok, hogy ne szűnjön meg a diszkó. Tutira azt mondanám neki, hogy ne sírjon, hanem teremtsen meg a feltételeit, hogy szórakozhassak, vagy megyek máshová."*

5. Internetes rádió indítása

Rádiós gyakorlatszerzés szempontjából az internet viszonylag kockázatmentes terep. Egyik előnye például, hogy nem kell hozzá külön stúdiót építeni, és megfelelő sáv szélesség esetén akár otthonról is lehet sugározni az adást. Ezenkívül - a fizetendő jogdíjak kivételével - viszonylag alacsony költségvetéssel üzemeltethető. Aki ezzel a rádiózási formával szeretne foglalkozni – akár műsorvezetőként, akár üzemeltetőként -, mindenképpen szüksége lesz néhány technikai eszközre. Mi kell az induláshoz?

5.1. Alapvető felszerelések

- számítógép
- megfelelő sáv szélesség
- adásszoftver
- szerver
- weboldal

Az adásra használt számítógép legalább 400Mhz vagy ennél nagyobb teljesítményű legyen. A mai konfigurációk többsége alkalmas rádióadás közvetítésére, így nem szükséges lecserélni a meglévőt. Ha viszont törekszünk a jó hangzásra, érdemes beszerezni az alaplapi mellé egy minőségi hangkártyát. A rádióadáshoz szükséges még egy mikrofon, vagy egy mikrofonos fejhallgató. Bár az árak a néhány ezertől sok százezerig terjedhet, nem szükséges ebben az esetben sem vagyont költeni: az internetes telefonálásra vagy játékokra kifejlesztett típusok viszonylag olcsók, és legtöbbjük alkalmas rádiózásra is.

A rádióadások interneten történő sugárzása általában 128 kb/s-on történik; ezen a sáv szélességen már tiszta, szép hangzás érhető el. Az ennél alacsonyabb bitrátánál már torzul az adás, magasabbal pedig azért nem érdemes, mert a hallgatók sáv szélességét nagyon megterheli. Ha 192 kb/s-en fut az adás, érdemes ezzel párhuzamosan elérhetővé tenni a rádiót 128 kb/s-en is. Különben előfordulhat, hogy hiába jó a hangzás, kevesen fogják tudni hallgatni. Az akadástmentes adáshoz minimum egy 512 kb/s-os feltöltési sebesség szükséges, 1 Mb/s-nál már biztonságosan futtatható az adás mellett több program is.

Az adás lebonyolításához többféle zenelejátszó szoftver használható. Egy részük fizetős (*OTS DJ, Virtual DJ, SAM Broadcaster*), de az ingyenesek közül is lehet választani. Az utóbbiak közé tartozik például a *Winamp*: ez a zenelejátszó program – és a hozzá tartozó modul - az internetről letölthető.²⁶ A programot többféle platformra is kifejlesztették, a Windows mellett Macintosh-ra és Linux-ra is. A lejátszó letöltése és telepítése után le kell tölteni az abba beépülő (*DSP*) modult is. Ez utóbbi segítségével lehet a rádiós szerverre csatlakozni, és elindítani az adást.²⁷

Ahhoz, hogy az műsor eljusson a hallgatókhoz szükség van tehát egy szerverre, valamint egy ehhez kapcsolódó internetes címre. Ezt a szolgáltatást több cég már csomagban kínálja, kifejezetten internetes rádiókhoz. Ezekben az adás minőségi és akadémszentes közvetítése mellett adminisztrációs felület, statisztika és webtárhely is található. Az árat befolyásolja a sávszélesség mérete, illetve a szerverre fölcslakozó hallgatók maximális száma. Ehhez egy jelszóval ellátott internetes cím is tartozik; ezzel tudunk a szerverre csatlakozni, és adást sugározni. A szerveren a 8000-es portot használja a rádió, tehát általában az adás címe: *valami.radioneve.hu:8000/listen.pls*. Kezdetnek elég egy 128 kb/s átviteli sebességű, száz fős tárhely: ennek a bérleti díja körülbelül 3-4000 forint havonta, szolgáltatótól függően.

A weboldal nem alapfeltétele az internetes rádiózásnak, de megkönnyíti, hogy a hallgatók megtalálják. Ezen a területen is vannak megbízható szolgáltatók, amelyeknél néhány ezer forintos havidíjért már komplett weboldalt építenek, vállalják annak karbantartását, és bejegyeztetik az általunk választott domainnevet, de az interneten számos közösségi oldalon ingyenesen hozhatunk már létre saját felületet. A honlapon elhelyezhető a rádió bemutatkozója, a műsorok ideje, megadható az adás elérhetősége és sugározható egy oldalba épített lejátszóval is. Ügyelni kell viszont arra, hogy a honlap ne legyen túlszűfolt, és lehetőleg kerüljük az animált effektusokat is, mert ezek lassítják az oldal betöltődését. Fontos, hogy a felesleges díszítés helyett elsősorban a funkcionalításra és az átláthatóságra törekedjünk.

²⁶ <http://www.shoutcast.com> (angol)

²⁷ A szükséges beállítások illusztrált, részletes ismertetését lásd a 5. mellékletben.

5.2. Egy kisközösségi rádió az interneten: Radio NET

A Radio NET első tesztadása 2007 augusztusában szólalt meg az interneten. Családi hobbirádióknak, kísérleti jelleggel indult,²⁸ így lényegében mindenféle előzetes ütemterv nélkül vágtunk bele. Mindkettőnknek többéves kisközösségi és internetrádiós tapasztalata volt már, és tele voltunk olyan ötletekkel, amelyek jó részét az adott kereteken belül nem tudtuk megvalósítani. Az ötlet és a megvalósulás között körülbelül 3 hét telt el; ezalatt kerestünk egy olcsó, megbízható szerverszolgáltatót, bejegyeztettük a domain-nevet, és elkészítettük a rádió internetes oldalát.²⁹ A költségeket saját erőből finanszíroztuk, így igyekeztük alacsonyan tartani azáltal, hogy szinte az összes "összeszerelési" munkát - megjelenés, tartalom, karbantartás - magunk végeztük - ez máig is így van. Az erre a célra szánt keretből igyekeztünk a lehető legtöbbet kihozni, ötvözni a funkcionalitást a karakteres megjelenéssel. A rádió weboldalán megtalálható modulok: beépített lejátszó, rádió-bemutató, műsorvezetők adatai és elérhetőségei, műsorbeosztás, fórum, galéria, vendégkönyv, chat, letöltések, kívánságkérő panel.

Az indulás után néhány hónappal kapcsolatba kerültünk a Végső Vár Alapítvánnyal, amely közhasznú szervezeti formában adományokat gyűjt és juttat el a nehéz sorban élő családok, gyermekek számára. Vezetőivel egy rádiós közönségtalálkozón ismerkedtünk meg; a találkozóból egy rádiós interjú, aztán munkakapcsolat lett. Ez eleinte abból állt, hogy rendszeresen közzé tettük az alapítvány felhívásait, majd néhány közös terv és célkitűzés kapcsán szorosabbra fűztük az együttműködést. Aláírtunk egy partnerségi szerződést, ami mindkét fél számára biztosít előnyöket: az alapítvány a fentebb említett promóciókon túl saját aloldalt kapott a rádió webes felületén, ahol a szervezet híreit, adománygyűjtő akcióit, elérhetőségeit közli, a rádió pedig hivatalos szervezeti - alapítványi - formában működhetett tovább. Az alapítvány mint működtető – vállalva a jogdíj fizetését - 2008 elején megkötötte a szerződést az Artisjussal.³⁰ Természetesen nem a rászorulóknak juttatott összegből; erre a célra egy elkülönített alapot hozott létre, "rádió működési támogatás" megjelöléssel. A rádió autonómiáját az alapítvánnyal való partnerség érdemben nem befolyásolja: bár a szervezet a rádió hivatalos működtetője, és a stáb tagjai önkéntesi nyilatkozatot írtak alá,³¹ a rádió tulajdonosai, irányítói, döntéshozói továbbra is az alapítótagok, azaz mi ketten vagyunk.

²⁸ A rádiót ketten: a férjemmel, Wittmann Lászlóval közösen építettük és üzemeltetjük.

²⁹ A Radio NET weboldalának címe: <http://www.radionetfm.net>

³⁰ Új rádió bejelentőlap, Felhasználási szerződés: lásd 2-3. melléklet

³¹ Önkéntesi nyilatkozat a Radio NET műsorvezetői részére, lásd: 4. melléklet

A kapcsolat tehát lazább, mint a tényleges alapítványi tulajdonú rádiók esetében, viszont több, mint pusztán anyagi. Arra tettünk kísérletet, hogy a minket hallgató, fiatalabb korosztálynak megmutassuk: másokon segíteni, adakozni nem pusztán a gazdag, éltes urak és hölgyek "kiváltsága", sőt, lehet szórakozás is. A hivatalos szervezeti keretek többek között azt is lehetővé teszik a rádió számára, hogy a frekvenciamoratórium feloldása után kisközösségi frekvenciára pályázzon. Eddigi munkánk egyik elismerésének tekintjük, hogy 2008 második felében elnyertük a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezetének³² pártoló tagságát.

Amire az adásban törekszünk, és műsorvezetőinktől is elvárjuk: a beszéd és a hozzáértés. Ami annyit jelent, hogy a kollégáknak vezetniük kell az adást, és nem csupán egyik zenét játszani a másik után. Legyen mondanivalójuk, értsenek az általuk képviselt zenei stílushoz, tudjanak róla beszélni, mutassák meg az egyéniségüket. Ez eleinte nehézséget okoz annak, aki nem szokott hozzá a nyilvános beszédhez, de figyelünk rájuk, és aki kedvet érez, hogy ezt megtanulja, mi – felhasználva elméleti és gyakorlati tapasztalatainkat – segítünk neki ebben. Volt, hogy valakit ez a "követelmény" elriasztott, de akiket nem, viszonylag hamar ráéreztek arra, hogy miről szól ez a fajta rádiózás. Az "infotainment" fogalma ugyan inkább a kereskedelmi médiában, azon belül is a televíziós hírműsorok kapcsán használatos, de informálva szórakoztatni a rádiózásban is lehet. Mi elsősorban ennek a minél hasznosabb megvalósítására törekszünk; nemcsak a hallgatókat, hanem a műsorvezetőinket tekintve is. A nálunk dolgozó - átlagosan 25-35 év közötti - önkéntesek jól ismerik a számítógépet, sok időt töltöttek előtte. Erre a "virtuális" generációra általában jellemző, hogy valódi társas kapcsolataik problémásak, nehezen találják meg a hangot az ellenkező nemmel, befelé fordulók, bizonytalanok és többnyire magányosak is. Emellett viszont intelligensek és okosak, kedvesek, semmi baj velük, csak az önbecsülésük kevés. A műsorvezetések során a technikai fogások mellett – mivel beszélniük kell, beszélgetniük kell a hallgatókkal - megtanulják azt is, hogyan tudják hatékonyan kommunikálni a mondanivalójukat, ami az élet egyéb területein is magabiztosabbá teszi őket. Hasonló érdeklődésű ismerősökre tehetnek szert, nő a felelősségérzetük, részei lesznek egy csoportnak, ahová szeretnek tartozni. Ezek az elsajátított készségek, a saját értékeik felismerése pedig megkönnyíti számukra a kapcsolatteremtést – nemcsak a rádió mikrofonja mögött, hanem a számítógépen túli világban is.

³² A hazai isközösségi rádiókat összefogó szakmai szövetség.

Összegzés

Az internet lehetőséget nyújt a rádiók számára, hogy vételkörzetüket kiterjesszék azokra a helyekre, ahová földfelszíni sugárzás útján nem tudnak eljutni. Van emellett az internetes rádiózásnak egy más más típusa is: azok a médiumok sorolhatók ide, amelyek csak az interneten közvetítenek adást. Ez a rádiózási forma ugyan nem alkot önálló kategóriát a médiarendszeren belül, de főbb tulajdonságai a kisközösségi rádiós definíciók mentén megfigyelhetők és leírhatók, vizsgált jellegzetességei alapján pedig leginkább ebben az alrendszerben helyezhető el. Az internetes rádiók – a kisközösségi rádiókhoz hasonlóan – önkéntes munkával, nonprofit jelleggel működnek, és ugyanúgy egy kisebb közösség igényei a mérvadók. Annak okán, hogy ezek a rádiók a jelet az interneten keresztül továbbítják, ennek a típusnak is megvannak a speciális, csak rá jellemző vonásai. Elsősorban az, hogy ebben az esetben a "közösség" nem egy földrajzi fogalom, hanem például egy zenei stílus vagy szabadidős tevékenység köré szerveződött emberek csoportja.

Az internetes rádiózás - mint technológia - növekvő jelentősége szorosan összefonódik az internet fejlődésével. Az elkövetkező tíz-tizenöt évben folytatódni fog a mobil és vezeték nélküli eszközök gyors terjedése: számuk a szakemberek szerint már 2010-ben meghaladhatja az internetbe kapcsolt személyi számítógépek számát.³³ A jövőben kiemelt jelentőségű lesz tehát a vezeték nélküli kommunikáció, ami az internetes rádiók vételének mobilizálódását is jelenti. Működtetői oldalról nézve egy internetrádió fenntartása viszonylag olcsó, és nincs szükség önálló stúdióra sem; így bekapcsolódhatnak a rádiós munkába azok is, akik időbeli vagy fizikai korlátaik miatt ezt egyébként nem tehetnék meg. Azon túl, hogy egy internetes rádió földrajzi határok nélkül képes közösségi szerepet betölteni, a rádiózás olyan szociális és kommunikációs készségeket is fejleszt az interneten felnövő generáció tagjaiban, melyek birtokában bátrabban és magabiztosabban állhatnak helyt a virtuális világon kívül is.

³³ Bakonyi Péter–György András–TóthBeatrix 2007: Az internet jövője, *IT3 Technológiai elemzések 2007/4*

Frekvencián vagy interneten, nagyban vagy kicsiben, önkéntesként vagy hivatásosként – rádiózni jó. Az internet pedig újabb lehetséges alternatívát kínál azoknak, akik szeretnék kipróbálni a gyakorlatban is.

Az internetes rádiózás izgalmas kutatási terep, mivel ez a terület a többi rádiós formátumhoz képest kevésbé ismert. A benne rejlő lehetőségek még csak most kezdenek kibontakozni; az alapos feltérképezés és a konklúziók levonása a jövő szakembereire vár.

MELLÉKLET

1. Az Artisjus tájékoztató levele a jogdíjfizetési kötelezettségről

From: Terjék Éva <eterjek@artisjus.com>

Attachments

To: "radionet@radio.fm" <radionet@radio.fm>

Name	Type	Save View
Part 1.1	text/plain	Save
Part 1.2	text/html	Save
Új adatlap.doc	rádió application/msword	Save View
Felhasználási szerződés tervezet.doc	application/msword	Save View
INT-BEVALL- ADATLAP.DOC	application/msword	Save View

Subject: tájékoztatás

Date: Mon 01/07/08 11:07 AM

Tisztelt Radio NET!

Ezúton szeretnék tájékoztatást nyújtani arról, hogy a nem zenedrámai, azaz „kisjogos” zenei műveket számítógépes hálózat útján közvetítő rádió és televízió szervezeteknek a szerzői jogról szóló 1999: LXXVI tv. 26. § (7) bekezdése és 27. §-a alapján a fent említett ún. „kisjogos” zene és irodalmi művek nyilvánossághoz közvetítéséhez engedélyt kell szerezniük a „kisjogos” zenei és irodalmi művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesülettől. A zeneszerzők képviselőjében tehát a „kisjogos” irodalmi és zenei művek felhasználására az Artisjus köt szerződést a Felhasználóval és állapodik meg a felhasználásért fizetendő díjakról. A 2007. évre irányadó jogdíjmértékeket a Magyar Közlöny 2006/11. számában megjelent Artisjus Közlemény II. fejezet 2.2. pontja tartalmazza, amely szerint a „kisjogos” zenei műveket nem sugárzással, hanem számítógépes hálózat igénybevételével nyilvánossághoz közvetítő rádió- és televízió-szervezetek esetleges költségvetési támogatásuk 1%-ának, esetleges előfizetői díjbevételeik 2%-ának, valamint reklám- és szponzorációs bevételeik 4%-ának megfelelő, együttes összegű, de **minimum havi 7 000 Ft+ 20% ÁFA szerzői jogdíjat kötelesek fizetni.**

Kérem a mellékelt adatlapot kitöltve visszaküldeni szíveskedjen faxon a 488-2734-es számra (vagy postai úton: Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület 1539 Budapest, Pf.593), a szerződést postai úton fogom megküldeni.

Minden negyedévet követően, ha nincs is bevételük, akkor is kérem küldje meg a 0-ás adatszolgáltatást, e-mail-en, vagy faxon.

A MAHASZ-szal külön szerződést kell kötni.

Tisztelettel:

Terjék Éva

artisjus
Média Osztály

2. Új rádió adatlap (Artisjus)

A D A T L A P

internetes Rádió és Televízió Stúdió
bejelentéséhez

Tulajdonos/Üzemeltető neve:.....

.....

Címe:.....

Telefon/Fax száma:.....

E-mail címe:

A Rádió/Televízió csatorna neve:.....

Internetes elérhetősége:.....

Képviselő neve:.....

Ügyintéző neve:.....

Tevékenység megkezdésének időpontja:.....

.....,2008.

.....
aláírás

3. Felhasználási szerződés (Artisjus)

Felhasználási szerződés

amely létrejött egyrészről a **NÉV** (cím,int.elérhetőség) továbbiakban: Felhasználó, (képviseli: név), másrészről az **Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület** (1016 Budapest, Mészáros u. 15-17.) - a továbbiakban Artisjus -(képviseli: dr. Morschl Nóra Média osztályvezető) között a szerzői jogról szóló 1999:évi LXXVI. tv.(a továbbiakban Szt.) 26. (§) (7), (8) bekezdés első mondata, 27. §-a, valamint az Artisjus mindenkor hatályos jogdíjközleménye alapján "kisjogos" zenei művek számítógépes hálózat igénybevitelével történő nyilvánossághoz közvetítésének jogosításáról az alulírott napon és helyen az alábbi feltételekkel.

1. A felek kölcsönösen megállapítják, hogy a Felhasználó **Fantázianév** elnevezésű műsorát kizárólag számítógépes hálózat igénybevitelével teszi a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, így szerzői jogi értelemben a műsorban felhasznált "kisjogos" zenei művek tekintetében a **NÉV** minősül Felhasználónak.

2. Az Artisjus a szerződés 4. pontja szerinti szerzői jogdíj szerződésszerű megfizetésétől függően a szerződés hatálya alatt az érintett magyar, továbbá a külföldi szerzők képviseletében az Szt. 27. §-a alapján engedélyezi a Felhasználónak a "kisjogos" zenei művek alábbi felhasználását.

A Felhasználó az előző bekezdésben megjelölt - kizárólag az érintett szerzői jogosultak jogait érintő - engedély alapján és hatálya alatt az érintett szerzők/szerzői jogosultak külön hozzájárulása nélkül jogosult - a bel- és külföldi zeneszerzők, szövegírók szerzői jogi védelem alatt álló, bármilyen formában már nyilvánosságra hozott, és a zenei "kisjogos" művek fogalmi körébe tartozó minden szöveges és szöveg nélküli zeneművéről, változtatás nélkül saját műsora számára jogszerűen felhasznált hang- vagy képfelvételről, ideértve a kereskedelmi forgalomban lévő hangfelvételeket is saját eszközeivel hangfelvételt készíteni, illetve a fenti műveket tetszés szerinti alkalommal számítógépes hálózat igénybevitelével a nyilvánossághoz közvetíteni.

3. A Felhasználó a zenei kisjogok fogalmi körébe tartozó művek számítógépes hálózat igénybevitelével történő nyilvánossághoz közvetítéséért a költségvetési támogatása 1%-ának, előfizetői díjbevétele 2%-ának, reklám- és szponzorációs bevételei 4%-ának megfelelő, de legalább 7.000 Ft/hó+ÁFA összegű szerzői jogdíjat köteles fizetni. A jogdíj átutalása a negyedévenként, a negyedévet követő hó 15. napjáig történik.

4. A Felhasználó köteles a 2. pont szerinti felhasznált zeneművekről adatot szolgáltatni.

5. Az Artisjus a jogdíjelszámolás alapjául szolgáló adatokat, valamint a műfelhasználás módját és mértékét a helyszínen ellenőrizheti. Az Artisjus kötelezettséget vállal arra, hogy az így tudomására jutott adatokat bizalmasan kezeli, azokat nem hozza nyilvánosságra, nem továbbítja.

6. A jelen szerződés szerinti felhasználási engedély nem érinti a Felhasználónak a szerzők személyiségi jogaiból eredő kötelezettségeit. A jelen szerződés alapján felhasználható művek szerzőinek műveik felhasználásával kapcsolatos személyiségi jogai megsértéséért a Felhasználó felel.

A jelen szerződés szerinti felhasználási engedély megadása nem mentesíti a Felhasználót az egyéb - szomszédos jogi engedélyek - megszerzésének kötelezettsége alól.

7. A szerzői jogdíj átutalása az OTP Budapest, VII. ker. Király u. 49. sz alatti fiókjánál vezetett Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület 11707024-20388388 számú bankszámlára történik.

8. A felek megállapodnak abban, hogy az Artisjus által az érintett szerzők/szerzői jogosultak képviselőjében a Felhasználónak adott engedély azzal a feltétellel hatályos az egyes tárgyévek tekintetében, ha az adott tárgyévre fennálló szerzői jogdíjfizetési kötelezettségét a Felhasználó szerződés szerűen teljesíti.

9. Felek a jelen szerződés keretében a másik féllel kapcsolatosan tudomásukra jutott valamennyi adatot, tény, információt üzleti titokként kezelik.

10. A szerződés hatálya tart.

11. A jelen szerződésben nem szabályozott kérdésekben az Szt. rendelkezéseit, különösen a szerzői és szomszédos jogok közös kezeléséről szóló fejezet rendelkezéseit kell alkalmazni.

12. A jelen szerződést a felek mint akaratukkal mindenben egyezőt 2 példányban jóváhagyólag aláírták. A 2 eredeti, egymással szó szerint megegyező példány közül 1 a Felhasználót, 1 pedig az Artisjust illeti.

Budapest,

.....
Felhasználó

.....
Artisjus

4. Önkéntesi nyilatkozat a Radio NET műsorvezetői részére

EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁS (Önkéntes Internetes Rádió műsorvezető)

A 1083 Bp. Baross u 101/a alatti **Végső Vár Alapítvány**
Fővárosi Bíróság bejegyző határozat:16.Pk.61.109/2006/2 Nyilvántartási szám:10.144
Adószám :18192476-1-42 megállapodik :

Név:(szül. hely: szül. idő:

anyja neve: szem. ig. szám:)

cím:szám alatti lakossal, hogy az Alapítvány által működtetett **Radio NET** fantázia nevű internetes rádióban műsor vezetői feladatot lásson el.

a **Radio NET** szerverén, melynek címe : **http://radio.radionetfm.net:8300**

A tevékenységet az önkéntes ingyenesen végzi, a tevékenységével kapcsolatban a Fogadó Szervezet semmilyen juttatást nem biztosít részére, utazási, étkezési és szállási költségeit az önkéntes maga viseli.

Jelen önkéntes szerződés **határozatlan** időre jön létre, melyet mindkét fél azonnali hatállyal felmondhat.

A szükséges tájékoztatást az Alapítvány Kuratóriumi elnöke biztosítja a **Radio NET** megbízott **Wittmann László, Wittmann Katalin** nevű ügyvezetőjén (ügyvezetőin) keresztül az önkéntes részére.

Az önkéntes az általa okozott károkért teljes vagyonával maga felel.

Budapest, 200..hó nap

.....
Önkéntes

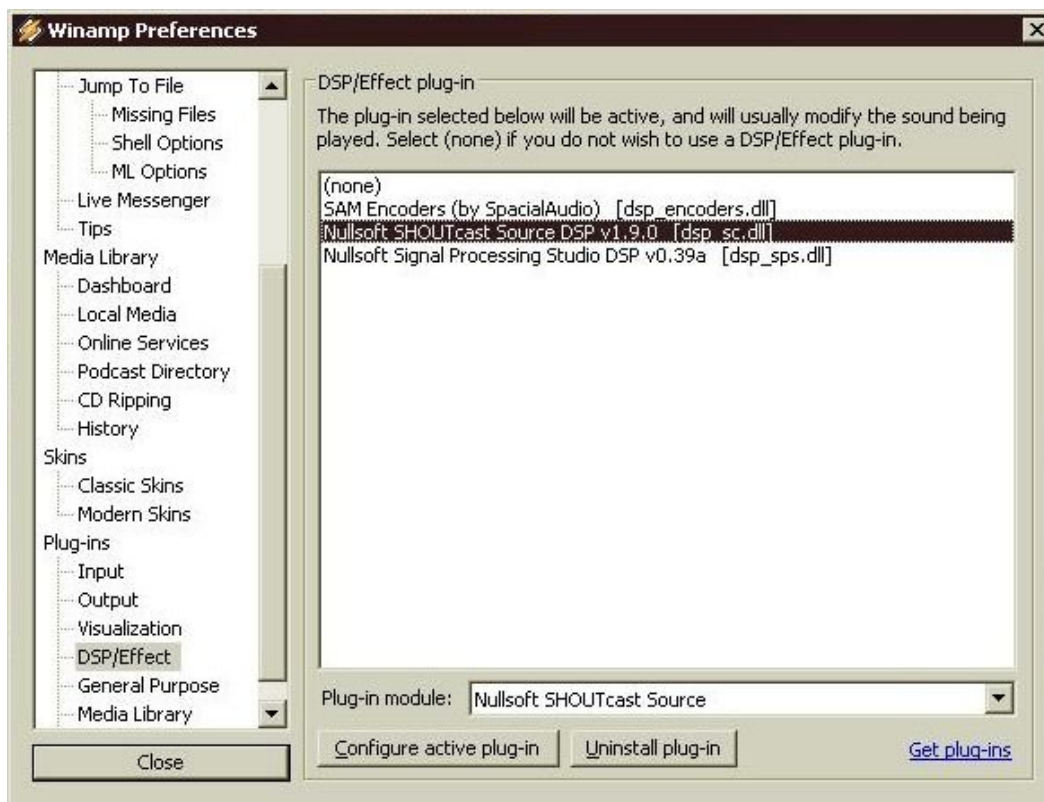
.....
Végső Vár Alapítvány

Székely Béla

5. "On air" - Shoutcast-beállítási segédlet

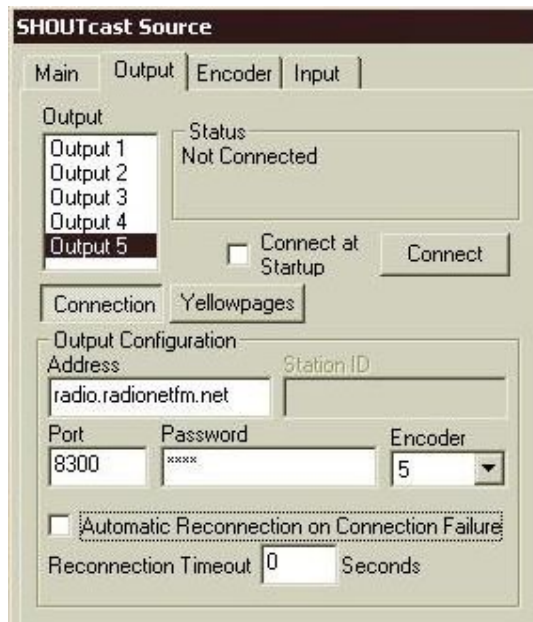
Élő adást az interneten többféle zene- és DJ-szoftver segítségével is lehet bonyolítani. Erre a célra az egyik leggyakrabban használt – és ingyenes - zenelejátszó a *Winamp*, és az ebbe beépülő – szintén ingyenes - DSP-modul, így ennek a menétét vesszük sorra, lépésről lépésre. Ahhoz, hogy a lejátszó a szerverre fell tudjon csatlakozni, el kell végezni néhány alapvető beállítást a *Winamp* segédprogramján, a *Shoutcast* panelen. Ezeket elég csak egyszer megtenni, a modul az első felcsatlakozás után megjegyzi és eltárolja az adatokat.

A *Winamp* megnyitása után a *Tulajdonságok* menüpontban lépünk a baloldalon található *DSP/Effect* sorra, a megjelenő ablakban jelöljük ki a *Shoutcast* modult (1. ábra). Ekkor automatikusan felugrik a *Shoutcast Source* panel: ezt kell kitölteni a megfelelő adatokkal. Ehhez szükség lesz a rádiós szerver internetes címére, ami általában "http://valami.radioneve.hu:8000". A szerver címéhez tartozik még egy megadott jelszó, ezt lehetőleg csak a műsorvezetők ismerjék.

1. ábra

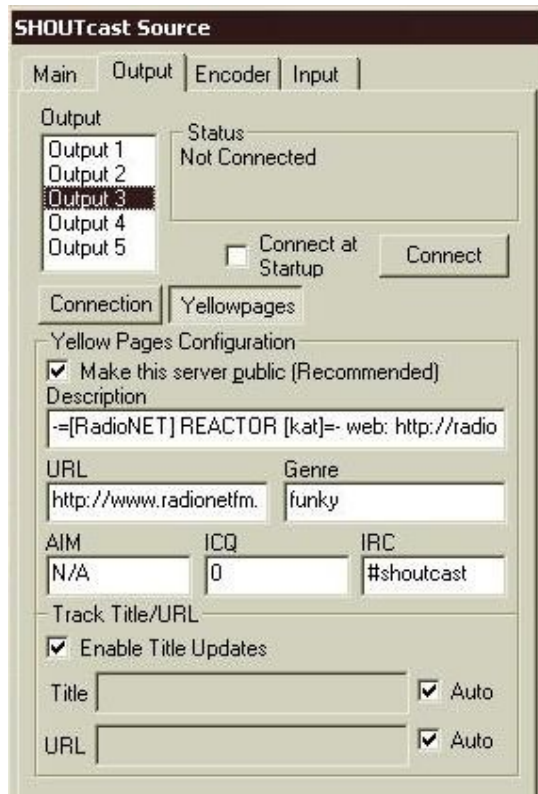
A *Shoutcast* panelen négy almenü van. Az első a *Main*, vagyis az összegző oldal. Átlépve az *Output* fülre (2. ábra) látható, hogy a program öt csatornás modullal rendelkezik; tehát akár öt szerverre is fel lehet vele csatlakozni egyidőben. Egyszerre viszont csak egy csatorna beállításait lehet elvégezni, így ki kell jelölni, hogy melyik csatornát választjuk. Az *Address* ablakba kerül a rádió szerverének internetes címe ("valami.radioneve.hu"), a *Port* alá pedig a négyjegyű számot. A *Password* ablakába pedig a jelszó. Az *Encoder* száma pedig egyezzen meg a választott kimenet számával.

2. ábra

Erre a panelre kell majd visszatérni közvetlenül az adásba lépés illetve annak befejezése előtt, mert az itt található *Connect* gombbal lehet föl- illetve lecsatlakozni. Ha minden adat pontos, a *Connect at Startup* négyzetet bepipálva a *Status* felirat alatt elinduló számláló jelzi majd, hogy megy az adás. Az adásidő végén ki kell venni a pipát, és megnyomni a *Connect* gombot. Ekkor a számítógép lecsatlakozik a szerverről és a számláló megáll, és az ábrán is látható "Not Connected" felirat olvasható. Az *Automatic Reconnection* négyzetét is érdemes bepipálni az adáskezdésnél, a *Seconds* pedig legyen nulla. Így egy esetleges adás közbeni leszakadás esetén a program azonnal visszacsatlakozik a szerverre, manuális beavatkozás nélkül.

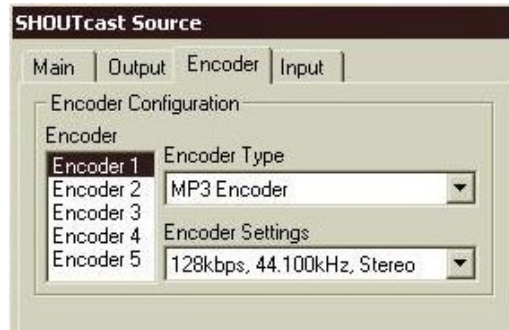
Ugyanitt, az *Output* fülön található egy *Yellowpages* nevezetű gomb (3. ábra). Ez alatt a menüpont alatt a rádió és az adás egyéb adatait lehet megadni a szervernek; ezek fognak majd a megjeleníteni a hallgatók lejátszóján is. Technikai jelentősége nincsen, inkább esztétikai szerepe van, a szerverre kapcsolódás enélkül is megtörténik. A beírt adatok a *Make this server public* melletti négyzet kijelölésével tehetők nyilvánossá. A *Description* alá kerülhet a rádió és a műsorvezető neve, valamint a műsor címe. Az *URL* a rádió internetes elérhetőségéről, a *Genre* pedig a műsor vagy a játszott zenék stílusáról adhat információt. Az alatta levő sorban adhatók meg a műsor vagy a műsorvezető különböző elérhetőségei.³⁴ A panel alján levő *Track Title/URL* négyzetek kijelölésével láthatóvá válnak a hallgatók számára a játszott zeneszámok adatai.

3. ábra

³⁴ Amennyiben rendelkezik AIM, ICQ és/vagy IRC címmel. Mindhárom program az MSN-hez hasonló, azonnali üzenetküldő alkalmazás.

Az *Encoder* alatt állítható be a zenék formátuma, valamint a jeltovábbítás sebessége. (4. ábra)
Az átviteli sebesség általában 128 kb/s, ezen már szép, tiszta hangzás érhető el a sávszélesség jelentős megterhelése nélkül.

4. ábra

Az *Input* oldal az adás alatti egyik munkafelület. (5. ábra) A beállításoknál, az *Input Device* alatt kell kiválasztani, hogy az adást a Winamp-lejátszóról, vagy más, zenejátszásra alkalmas szoftverről küldjük-e; ez utóbbi esetében a hangkártyát kell kijelölni. Az ez alatt levő bemeneti beállítás alapesetben az ábrán is látható "44100 Hz, Stereo" mód. A *Soundcard Mixer* alatt pedig a "Microphone" legyen kijelölve. Az *Open Mixer* gomb megnyomása után – ha szükséges – elvégezhető a hangkártya beállítása is.

5. ábra

Az adás alatti tulajdonképpeni munkafelület – ha a számítógéphez nincsen mixer csatlakoztatva – a panel alsó része. A *Push to Talk* gomb benyomásával a zene elhalkul, és hallhatóvá válik a mikrofon; ezt az egérgomb segítségével folyamatosan nyomva kell tartani beszéd alatt. Hosszabb megszólaláskor érdemes használni a *Lock* gombot, ami úgy működik, mint egy villanykapcsoló: elegendő kétszer benyomni: a beszéd kezdetén illetve annak végén a mikrofon be- és kikapcsolásához.

A csúszkákkal az alábbi beállítások végezhetőek el, akár adás közben is:

- *Music Level*: a zene kimeneti erőssége, az általános érték -2–3 dB.
- *BG Music Level*: a mikrofon bekapcsolásakor lehalkuló zene hangereje; úgy érdemes beállítani, hogy az "alazene" a beszédünket ne zavarja, ne kelljen túlkiabálni, ne akadályozza az érthetőséget. Általános értéke -11–20 dB.
- *Mic Level*: a mikrofon hangereje; arra kell törekedni, hogy megegyezzen a zene hangerejével – ez függ a mikrofon és a játszott zene minőségétől, a beszédhang erősségétől is, de általában ez a beállítás megegyezik a zene kimeneti erősségének az értékével, vagy legalábbis annak közelében van.
- *Fade Time*: ez az érték azt jelzi, hogy a *Push to Talk* vagy a *Lock* gomb megnyomása után a zene milyen sebességgel halkul le. Ha az érték nullán van, akkor azonnal; viszont szebb, ha átmenetes. Az ábrán látható 500 ms beállítás fél másodpercet jelent; ennyi idő telik el, amíg a Music Level lecsökken a beállított *BG Music Level* értékre, ez már kellemes időtartam a hallgatói fülnek. Hosszabbra venni nincs értelme, főleg, ha sok kisebb megszólalásunk van, mert megtöri a zene-szöveg ritmust.

Fontos, hogy a beállításokat az élő adás alatt – a hangerő értékeinek kivételével - már nem szabad módosítani, mert megszakadhat a kapcsolat a szerverrel. Ennek következtében hosszú, néma másodpercek telhetnek el a sikeres visszacsatlakozásig, ami egy rádióadás esetében nem igazán szerencsés.

Meg kell jegyezni, hogy a legtöbb zeneszoftver csatlakozófelülete hasonló elven működik. Internetes rádióadás közvetítéséhez – függetlenül a használt programtól - minden esetben szükség van három alapvető adatra: a rádió szervercímére, portszámára, és az ahhoz megadott jelszóra. A panel beállításain kívül a hangkártyán is el kell végezni a szükséges módosításokat. (Például ott nem a telefonáláshoz használt mikrofon-módot, hanem a bemeneti jel továbbítását kell bejelölni.) Ha minden rendben, indulhat is az élő rádióadás.

IRODALOM

1. Bakonyi Péter–György András–Tóth Beatrix 2007: Az internet jövője, *IT3 Technológiai elemzések* 2007/4
http://www.nhit-it3.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=15557&Itemid=347
2. Cs. Kádár Péter–Giczey Péter–Péterfi Ferenc–Thuróczy Gergely–Weyer Balázs 1999: *Szabadon - A szabad, közösségi rádiózás lehetőségei Magyarországon*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 21–28. 42–50.
3. Fogg, Ally–Phil Korbel–Cathy Brooks 2008: *Közösségi Rádiós Túlélőkészlet*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 12–22.
4. Gosztonyi Gergely 2007: *Kisközösségi rádiók Magyarországon*, Médiakutató 2007/3,
http://www.mediakutato.hu/cikk/2007_03_osz/03_kiskozossegi_radiok/03.html
5. Hargitai Henrik szerk. 2004: *Kisközösségi Rádiósok Kézikönyve*, Budapest, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, 9–24.
6. Kovács Bálint 2008: Kisközösségi rádiók Magyarországon – "A kevés jó szabály egyike", *Magyar Narancs* XX/36,
<http://www.manacs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=17009>
7. Németh Zoltán 1998: Az internet rövid története, *Az internet szerepe a távközlésben*, Budapesti Műszaki Egyetem, <http://home.fazekas.hu/~zoli/dt/node3.html>

Internetes adatbázisok:

8. Internet penetráció - 2008 I. félév, *NRC Piackutató jelentés (2008.09.18.)*,
http://www.nrc.hu/kutatas/internet_penetracio?page=details&oldal=1&news_id=498&parentID=924
9. Magyar Rádió internetes oldala, <http://www.radio.hu>
10. Nyertessé nyilvánított kisközösségi rádiók listája (2009.03.12.), *ORTT Nyilvántartás*,
http://www.ortt.hu/oldal.php?menu_id=34
11. RadioStat rádiós adatbázis, <http://www.radiostat.hu> 2009.03.10.

Internetes hírportálok:

12. "Kalóznak lenni a legszebb" - tizenöt éves a Tilos rádió, *[origo] hírportál (2006.08.31.)*, <http://origo.hu/party/20060831kaloznak.html?pid=3>
13. Rádiók az interneten, *[origo] hírportál (2003.02.28.)*,
<http://www.origo.hu/techbazu/internet/20030228radiok.html>

Törvények, rendeletek, szabályozás:

14. 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, *Jogi Fórum Törvénytára*,
<http://www.jogiforum.hu/torvenytar/134/Szjt/1999.-%C3%A9vi-LXXVI.-t%C3%B6rv%C3%A9ny-a-szerz%C5%91i-jogr%C3%B3l>
15. Az előadóművészi és hangfelvétel előállítói jogdíj mértéke, *Mahasz Jogdíjközlemény 2008*, <http://www.mahasz.hu>
16. Közlemény a kisközösségi műsorszolgáltatás tárgyában (2009.02.26.), *ORTT Közlemények*, http://www.ortt.hu/hirek.php?hir_id=374
17. Tájékoztató a kisközösségi rádiók frekvenciafelhasználásának lehetőségeiről, feltételeiről és elveiről (2003.07.16.), *ORTT Pályázatok*
http://www.ortt.hu/palyazatok/7/1149557330helyi_radio_20030716.doc